

Koledar

za leto

1

9

6

5

1908/1999

TRINKOV KOLEDAR

ZA BENEŠKE SLOVENCE

LETO

1965

*

Izdali delavci v Belgiji

Tisk. Budin - Gorica

LETO 1965

je navadno leto in ima 365 dni ali 52 tednov in en dan. Začne se s petkom in konča s petkom. — Leto 1965 je 2718. po ustanovitvi Rima (l. 753 pr. Kr.).

ZAČETEK LETA

Državno leto se začne 1. januarja.

Cerkveno leto se pa začne s prvo adventno nedeljo 28. novembra.

LETNI ČASI

Pomlad se prične 20. marca ob 21.05 uri.

Poletje se pojavi 21. junija ob 15.56 uri.

Jesen se začne 23. septembra ob 7.06 uri.

Zima pa zavлада 21. decembra ob 2.41 uri.

POSTI

Cerkev zapoveduje vzdržek mesa in mesnih omak vsak petek, ob kvatrnih dneh, na pepelnično sredo, na dan pred Binkoštni, Vnebovzetjem, Vsemi svetimi in Božičem.

Post, to je poleg vzdržka samo enkrat na dan do sitega se najesti (od 21. do 60. leta), je cerkveno zapovedan: na pepelnično sredo, kvatrne dneve in na vilije pred zgoraj naštetimi prazniki. Vsaka škofija ima poleg tega še svojo postno postavbo.

Poštni čas traja od pepelnice do velike sobote.

Predpostne nedelje so tri, postne pa štiri. Povelikonočnih je pet, pobinkoštnih 24, adventne so štiri.

PRAZNIKI

Prazniki se delijo v *stalne*, katere obhajamo vedno na isti dan. Drugi so pa *premakljivi*, ki se ravnaajo po Veliki noči, katera se obhaja na prvo nedeljo po pomladanski polni luni, letos 16. aprila. Ker je tretji dan nedelja, bo letos Velika noč 18. aprila. Ne more pa biti pred 22. marcem in ne po 25. aprilu. Če pa je polna luna na nedeljo, se praznuje Velika noč naslednjo nedeljo.

Ko je določena Velika noč, se drugi prazniki takole ravnaajo: 1. predpostna nedelja ali septuagesima 63 dni pred Veliko nočjo; pepelnica (na sredo) 46 dni prej. Po Veliki noči pa: 39 dni potem je Vnebohod; 49 dni potem so Binkošti; 56 dni potem Sv. Trojica; 60 dni potem Sv. Rešnje Telo. Prva adventna nedelja je četrta, šteto od Božiča nazaj.

CERKVENI ZAPOVEDANI PRAZNIKI SO:

- Novo leto ali osmina po Rojstvu: 1. januarja
- Razglašenje Gospodovo: 6. januarja
- Sveti Jožef: 19. marca
- Velika noč: 18. aprila
- Vnebohod: premakljiv - (letos) 27. maja
- Sv. Rešnje Telo: premakljiv - (letos) 17. junija
- Sv. Peter in Pavel: 29. junija
- Vnebovzetje: 15. avgusta
- Vsi sveti: 1. novembra
- Brezmadežno spočetje: 8. decembra
- Božič: 25. decembra
- Sv. Štefan: 26. decembra

DRŽAVNI PRAZNIKI

Dan vstaje: 25. aprila

Praznik dela: 1. maja

Proglasitev republike: 2. junija

Zedinjenje Italije: 4. novembra.

Cerkveni prazniki so vsi priznani od države.

CIVILNE SLOVESNOSTI (skrajšan urnik v drž. uradih in izvešanje zastav):

Lateranska pogodba: 11. februarja

Zavetnika Italije (sv. Frančišek in sv. Katarina):
4. oktobra.

SONČNI IN LUNINI MRKI

V letu 1965 bosta *dva sončna in en lunin mrk*.

1. Popolni SONČNI mrk od 30. na 31. maj (od 19.42 do 0.52): viden na južnem Pacifiku od Avstralije do zahodne Južne Amerike, v Srednji Ameriki, Kaliforniji in Teksasu. — 2. Delni LUNIN mrk 14. junija (od 0.15 do 5.22): viden na južnem Pacifiku, v Južni Ameriki, na vzhodni obali Sev. Amerike, na Atlantskem oceanu, v Evropi, južnozahodni Aziji, Afriki in Antarktiki. — 3. Obročasti SONČNI mrk 23. novembra (od 2.24 do 8.05): viden od vzhodne Arabije preko Kaspiškega morja, srednje in jugovzhodne Azije, na Japonskem, Malajskem otočju, v Avstraliji do srednjega dela Pacifika.

† Mons. IVAN TRINKO

- 1 P Novo leto - Obrez. Gosp.
 2 S Presveto ime Jezusovo
 3 N Genovefa, dev.; Anter
 4 P Tit, škof; Angela, devica
 5 T Amelija, devica; Telesfor
 6 S Sv. Trije kralji - Razgl.
 7 Č Lucijan, mučenec; Zdravko
 8 P 40 mučencev; Maksim, muč.
 9 S Adrijan, škof; Julijan, muč.
 10 N 1. po razgl. - Sv. družina
 11 P Pavlin, škof; Higin, papež
 12 T Ernest, škof; Modest
 13 S Veronika, dev.; Remigij, šk.
 14 Č Hilarij, škof; Bianka, op.
 15 P Maver, opat; Pavel, pušč.
 16 S Marcel, papež; Priscila, d.
 17 N 2. po razgl.; Anton, pušč.
 18 P Priska, mučenica; Liberata
 19 T Marij, muč.; Marta, muč.
 20 S Fabijan in Sebastijan, muč.
 21 Č Neža, devica; Publij, škof
 22 P Vincenc, muč.; Gvendencij
 23 S Zaroka Marije Device
 24 N 3. po razglašenju; Babila
 25 P Spreobrnjenje sv. Pavla
 26 T Pavla, muč.; Polikarp, šk.
 27 S Janez Zlatoust, cerkv. uč.
 28 Č Ciril, papež; Valerij, škof
 29 P Frančišek Saleški, c. uč.
 30 S Martina, devica; Savina
 31 N 4. po razgl.; Janez Bosco

- 1 P Ignacij, škof; Igor
 2 T Svečnica; Katarina Ricci
 3 S Blaž, škof; Oskar
 4 Č Gilbert, spoznavavec
 5 P Agata, devica; Albin, škof
 6 S Doroteja, muč.; Tit, škof
- 7 N Romuald, opat; Julijana**
- 8 P Honorat; Janez iz Matha
 9 T Apolonija, dev.; Ciril Alek.
 10 S Viljem, pušč.; Sholastika
 11 Č Lurška Mati b.; Gregor II.
 12 P Evlalija, dev.; Damijan, m.
 13 S Foska, dev.; Mavra, dev.
- 14 N Septuagezima - Valentin**
- 15 P Favstin in Jovita, mučenca
 16 T Julijana, dev.; Favstin, šk.
 17 S Donat, muč.; Silvin, škof
 18 Č Bernardka, d.; Simeon, šk.
 19 P Mansuet, škof; Konrad
 20 S Elevterij, škof; Zenobij, m.
- 21 N Seksagezima - Eleonora, d.**
- 22 P Marjeta Kortonska, dev.
 23 T Peter Damijanski; Marta, d.
 24 S Matija, apostol; Bogdan
 25 Č Valburga, devica; Cezarij
 26 P Porfirij, šk.; Klavdijan, m.
 27 S Leander, škof; Gabrijel
- 28 N Kvinkvagezima - Roman**

Civilna slovesnost

M A R E C

- 1 P Albin, škof; Zorko
 2 T Pust - Bazilij, opat;
 3 S Pepelnica - Kunigunda
 4 Č Kazimir, spozn.; Lucij
 5 P Janez od Križa; Adrijan, m.
 6 S Perpetua in Felicita, muč.
7 N 1. postna nedelja - Tomaž
 8 P Janez od Boga; Gerard, šk.
 9 T Frančiška rimska, spozn.
 10 S 40 mučencev; Simplicij
 11 Č Konstantin, sp.; Heraklij
 12 P Gregor Veliki, p.; Bernard
 13 S Evfrazija; Sabin, mučenec
14 N 2. postna nedelja; Matilda
 15 P Longin in Prob, muč.
 16 T Agapit, škof; Hilarij, šk.
 17 S Patricij, škof; Jedert, dev.
 18 Č Ciril jerusal., šk.; Edvard
19 P Sv. Jožef, ženin Marije D.
 20 S Aleksandra, muč.; Klavdija
21 N 3. postna ned.; Benedikt,
 22 P Caharija, p.; Lea, spozn.
 23 T Julijan, spozn.; Benedikt
 24 S Gabrijel, nadangel
 25 Č Marijino označenje
 26 P Teodor, šk.; Tekla, muč.
 27 S Janez Damaščan; Rupert
28 N 4. postna nedelja; Sikst, p.
 29 P Sekund, m.; Ciril, diakon
 30 T Amadej, muč.; Kvirin
 31 S Benjamin, m.; Amos, prer.

☾ 1. kvatre

1. kvatre

1. kvatre

A P R I L

- 1 C Hugon, škof; Teodora, dev.
 2 P Frančišek Pavelski, spozn.
 3 S Rihard, šk.; Hionija, dev.
 4 N Tiha nedelja - Izidor, šk.
 5 P Irena, dev.; Vincenc ferrer.
 6 T Viljem, opat; Dijogen, m.
 7 S Herman, spozn.; Saturnin
 8 C Dionizij, škof; Albert
 9 P Marija Kleofa; Hugo, škof
 10 S Terencij, m.; Makarij, šk.
 11 N Cvetna nedelja - Leon I., p.
 12 P Zenon, šk.; Damijan iz Pav.
 13 T Ida, dev.; Hermenegild, sp.
 14 S Justin, m.; Tiburcij in tov.
 15 C Bazilisa in Anastazija
 16 P Lambert, muč.; Hanibal
 17 S Anicet, p.; Inocenc, škof.
 18 N Vel. noč - Vstaj. Gospodovo
 19 P Velikonočni ponedeljek
 20 T Adalgiza, dev.; Viktor, m.
 21 S Anzelm, cekv. uč.; Simcon
 22 C Soter in Kaj, mučenca
 23 P Adalbert, škof; Votch
 24 S Jurij, mučenec; Fidelis
 25 N Bela nedelja - Marko, ev.
 26 P Marcelin, muč.; Klet, p.
 27 T Cita, devica; Peregrin, opat
 28 S Valerija, muč.; Vital, muč.
 29 C Sever, škof; Marina, muč.
 30 P Katarina Sienska; Zofija

M A J

- 1 S Sv. Jožef, delavec
 2 N 2. povel. ned.; Atanazij
 3 P Juvenal, spozn.; Aleksander
 4 T Gotard, šk.; Monika, spozn.
 5 S Pij V.; p.; Virginija, dev.
 6 Č Lucij, škof; Judita, muč.
 7 P Stanislav, škof; Flavij
 8 S Viktor, muč.; Deziderat
 9 N 3. povelik. - Gregor Nac.
 10 P Izidor; Antonin, škof
 11 T Filip in Jakob, mučenca
 12 S Pankracij in tov.; mučenci
 13 Č Servacij; Robert Bellarmin
 14 P Bonifacij, muč.; Justa
 15 S Ivan La Salle, spoznavavec
 16 N 4. povel. - Janez Nep.
 17 P Pashal Bajlonski; Bruno
 18 T Venancij, muč.; Feliks, šk.
 19 S Ivo, škof; Peter Celestin
 20 Č Bernard Sienski, spozn.
 21 P Viktor, muč.; Valent, sp.
 22 S Rita da Cascia; Julija, dev.
 23 N 5. povel. - Deziderij, škof
 24 P Marija Pomoč.; sv. Trojica
 25 T Urban, papež; Gregor VII.
 26 S Filip Neri, spoznavavec
 27 Č Vnebohod Gospodov
 28 P Emilij, muč.; German, šk.
 29 S Marija Magdalena Paciška
 30 N 6. povel. - Devica Orl.
 31 P Marija Krajica; Angela

☉ Praznik dela

☾ prošnji dnevi

1	T Fortunat, spozn.; Simeon	
2	S Erazem, škof; Egon, p.	Progl. republike - drž. praznik
3	C Klotilda, kraljica; Pavla	
4	P Kvirin, šk.; Frančišek, sp.	
5	S Valerija, m.; Bonifacij, šk.	
6	N Binkoštna nedelja - Norbert)
7	P Robert, opat; Sabinjan, m.	
8	T Medard, šk.; Severin, šk.	
9	S Primož in Felicijan, muč.	2. kvatre
10	C Marjeta, kraljica; Caharija	2. kvatre
11	P Barnaba, apostol; Marcijan	2. kvatre
12	S Onofrij, pušč.; Bazilida	
13	N Sv. Trojica - Anton Padov.	
14	P Bazilij, šk.; Elizej, prerok	☞
15	T Vid in Modest, mučenca	
16	S Avrelijan, škof; Jošt	
17	C Sveto Rešnje Telo	
18	P Marina, devica; Efrem	
19	S Gervazij in Protazij, muč.	
20	N 2. pob. nedelja - Hektor	
21	P sv. Alojzij, spoznavavec	
22	T Pavlin Nolanski; Ahac, m.	((
23	S Agripina, dev.; Lanfranko	
24	C Janez Krstnik, puščavnik	
25	P Presveto Srce Jezusovo	
26	S Janez in Pavel, mučenika	
27	N 3. pobink. - Ladislav, kralj	
28	P Atilij, spozn.; Marcela	
29	T Sv. Peter in Pavel, apostola	☉
30	S Emilija, dev.; Oton, spozn.	

- 1 Č Presveta rešnja Kri
 2 P Obiskovanje Device Marije
 3 S Leon II., papež; Evlogij
 4 N 4. pobinkoštna - Urh, škof
 5 P Anton Caharija; Cirila
 6 T Izaija, prer.; Marija Goretti
 7 S Ciril in Metod, blagovest.
 8 Č Killijan, škof; Elizabeta, kr.
 9 P Veronika Jul.; Armand
 10 S Amalija, devica; Ljuba
 11 N 5. pobinkoštna - Savin
 12 P Mohor in Fortuňat, muč.
 13 T Anaklet, p.; Joel, prerok
 14 S Bonaventura, cerkv. učenik
 15 Č Henrik, kralj; Vladimir
 16 P Mati božja Karmelska
 17 S Aleš, spozn. Marcelina
 18 N 6. pobink. - Kamil Lelj
 19 P Vincencij Pavelski, spozn.
 20 T Hieronim, sp.; Marjeta, d.
 21 S Danijel, prerok; Prakseda
 22 Č Marija Magdalena, spok.
 23 P Apolinarij, škof in muč.
 24 S Kristina, devica; Vincenc
 25 N 7. pobink. - Jakob, apost.
 26 P Ana, mati Device Marije
 27 T Celestin, papež; Pantaleon
 28 S Nazarij in Celzij, mučenca
 29 Č Marta, devica; Serafina
 30 P Abdon in Senen, mučenika
 31 S Ignacij Lojolski, spozn.

Začetek pasjih dni

- 1 N 8. poblnk. - Justin, muč.
 2 P Alfonz Liguori, cekv. uč.
 3 T Peter, škof; Lidija, devica
 4 S Dominik, spozn.; Perpetua
 5 Č Marija Snežnica; Ožbalt
 6 P Gospodovo spremenjenje
 7 S Kajetan, spozn.; Albert
8 N 9. poblnkoštna - Ciriljak
 9 P Janez Vianej; Domicijan, sp.
 10 T Lovrenc, mučenec
 11 S Tiburcij, muš.; Rutin, škof
 12 Č Klara, devica; Hilarija
 13 P Hipolit in Kasijan, muč.
 14 S Alfred, škof; Anastazija
15 N 10. poblnk. - Vnebovzetje
 16 P Rok, spozn.; Joahim
 17 T Hijacint, spozn.; Klara
 18 S Helena, cesarica; Agapit
 19 Č Marijan, spozn.; Magnus
 20 P Pij X., papež; Bernard
 21 S Ivana Frančiška Santalska
22 N 11. poblnk. - Brezm. Srce
 23 P Filip Benicij; Flavijan, sp.
 24 T Jernej, apostol; Ptolomej
 25 S Ludvik, kr.; Patricija, dev.
 26 Č Ceferin, papež; Erminija
 27 P Jožef Kalasancij, spozn.
 28 S Avguštin, škof, cerkv. uč.
29 N 12. poblnk. - Sabina, dev.
 30 P Rozalija, devica; Saša
 31 T Rajmund, spozn.; Rufina

Konec pasjih dni

ZAPISNIK

SEPTEMBER

- 1 S Egidij, opat; Izabela
 2 Č Stefan, kralj; Elpidij, opat)
 3 P Klelija, dev.; Marin, pušč.
 4 S Rozalija, devica; Ida
- 5 N **Angelska nedelja - Viktorin**
 6 P Caharija, prerok; Elevation
 7 T Regina, devica, mučenica
 8 S Rojstvo Marije Device
 9 Č Sergij; Aleks. in Tiburcij
 10 P Nikolaj Tolentinski, spozn. ☉
 11 S Prot in Hijacint, mučenika
- 12 N **14. pobink. - Ime Marijino**
 13 P Mavrilij, škof; Evlogij
 14 T Povišanje sv. križa; Ciprijan
 15 S Marija Devica sedem žal. 3. kvatre
 16 Č Kornelij, p.; Ljudmila, dev. 3. kvatre
 17 P Lambert, škof; Elda, dev. ☾ 3. kvatre
 18 S Jožef Kupertin; Zofija muč.
- 19 N **15. pobink. - Januarj, šk.**
 20 P Evstahij, učenec; Prisk
 21 T Matej, apostol, evangelist
 22 S Mavricij, muč.; Tomaž Vil.
 23 Č Lin, papež; Tekla, devica
 24 P Marija Dev. rešit. jetnikov
 25 S Avrelija, devica; Herkulan ☿
- 26 N **16. pobinkoštna - Ciprijan**
 27 P Kozma in Damijan, muč.
 28 T Venceslav, kralj; Salamon
 29 S Mihael, nadangel
 30 Č Hijeronim, cerkv. učenik

- 1 P Remigij, škof; Sever)
 2 S Angeli varuhi; Teofil, sp.
 3 N 17. pobink. - Terezika D. J.
 4 P Frančišek Asiški, spozn.
 5 T Placid in tov.; Gala, vdova
 6 S Bruno, opat; Fides
 7 Č Mati božja rožnega venca
 8 P Brigida, vdova; Pelagija
 9 S Dionizij Aeropagit; Abram
 10 N 18. pobinkoštna - Franc B. ☽
 11 P Firmin, škof; Placida, dev.
 12 T Serafin, kap.; Maksimilijan
 13 S Edvard, kr.; Posv. cerkva
 14 Č Kalist, p.; Fortunata, dev.
 15 P Terezija Avilska, spozn.
 16 S Hedvika, kr.; Gal, opat
 17 N 19. pobink. - Marjeta Alac. ☾
 18 P Luka, evangelist; Just, m.
 19 T Peter Alkantarski; Akvilin
 20 S Irena, dev.; Janez Kancij
 21 Č Uršula in tov.; mučenice
 22 P Donat, šk.; Marija Salome
 23 S Severin, šk.; Teodoš, muč.
 24 N 20. pobink.; Rafael, nad. ☽
 25 P Krišpin in tov.; muč.
 26 T Evarist, papež; Amadej
 27 S Demetrij, m.; Fiorencij, šk.
 28 Č Simon in Juda, apostola
 29 P Hermenegilda, dev.; Narcis
 30 S Alfonz Rodriguez; Zenobij
 31 N Kristus Kralj; Volbenk

1 P Vsi svetl

- 2 T Spomin vernih duš
 3 S Hubert; Just, tržaški zavet.
 4 Č Karel Boromejski, kardinal
 5 P Caharija in Elizabeta, sp.
 6 S Lenart, opat; Kalinik

7 N 22. pobink. - Engelbert, šk.

- 8 P Bogomir, šk.; Severijan, m.
 9 T Teodor, muč.; Agripin
 10 S Andrej Avelinski, spozn.
 11 Č Martin, škof; Davorin
 12 P Renat, muč.; Martin, papež
 13 S Stanislav Kostka, spozn.

14 N 23. pobink. - Jozafat, škof

- 15 P Albert Veliki; Leopold
 16 T Edmund, škof; Otmar, opat
 17 S Gregor Cudodelnik, škof
 18 Č Odon, opat; Ilda, opatinja
 19 P Elizabeta, kr.; Favst, m.
 20 S Feliks Valois; Benigno, šk.

21 N 24. pobink. - Darov. M. D.

- 22 P Cecilija, dev.; Maver, m.
 23 T Klement, p.; Felicita, muč.
 24 S Janez od Križa; Flora, dev.
 25 Č Katarina Aleks.; devica
 26 P Konrad, škof; Silvester, op.
 27 S Virgillij, škof; Maksim, škof

28 N 1. adventna - Jakob, spozn.

- 29 P Saturnin, muč.; Iluminata
 30 T Andrej, apostol; Justina

Državni praznik

DECEMBER

- 1 S Eligij, škof; Natalija
 2 Č Bibijana, vdova; Evazij, šk.)
 3 P Frančišek Ksaverij, sp.
 4 S Barbara, dev.; Hrizolog
 5 N 2. adventna - Krispina
 6 P Miklavž, čudodelnik, škof
 7 T Ambrož, cerkv. uč.; Urban
 8 S Brezmadežno spoč. M. Dev. ☺
 9 Č Sir, škof; Leokadija, dev.
 10 P Julija, dev.; Evlalija, muč.
 11 S Damaz, p.; Evtihij, muč.
 12 N 3. adventna - Amalija, sp.
 13 P Lucija, muč.; Antijoh, muč.
 14 T Spiridijon; Konrad Otiški
 15 S Valerijan, šk.; Irenej, muč. 4. kvatre
 16 Č Evzebij, šk.; Albina, muč. ☾
 17 P Lazar; Klavdija, mučenica 4. kvatre
 18 S Gracijan, škof, mučenec
 19 N 4. adventna - Favsta, devica
 20 P Evgenij, muč.; Liberat
 21 T Tomaž, apostol; Severin, šk.
 22 S Demetrij in Honorat, muč. ☹
 23 Č Viktorija, devica; Vlasta
 24 P Sveti večer - Adam in Eva
 25 S Božič - Rojstvo Gospodovo
 26 N sv. Štefan, prvi mučenec
 27 P Janez Evangelist, apostol
 28 T Nedolžni otročiči
 29 S David, kr.; Tomaž, šk., m.
 30 Č Evgen, škof; Liberij
 31 P Silvester, papež)

ZAPISNIK

Iz Trinkove zapuščine

In hoc lacrymarum valle!

Jetnik po krivem

- Vsaj ti miluj me, bledolici mesec!
Ki k meni v ječo okence z železjem
Premreženo ti male pot ne vbrani,
Kako mi drag je tvoj srebrni svit
Ki riše mi po temni ječi črte
Dolgo čez noč in zaznamuje pozne
In dolge ure. Sen beži z oči mi
In greni mi osamelo srce.
In, mesec! Ti edin si mu tolažba,*
- Ti moje sam le ti poslušaj tožbe,
A! ne očitaš mi neznane krivde.
In svit tvoj čisti, tmine mi razganja,
Ki v nje me vrgla je krivična sodba,
Nedolžnosti je moje znak. — Nedolžen!
Beseda sladka komur jo izreči
Notranji čut pusti in vest pravična!
Jetnik sem, a ponosni Duh ni vklenjen
V okove težke in ga ne vzdržuje
Mogočni zid ki me obdaja. Krivda*

20. *Ga ne mori, ne krati mu peruti;
Zmagalno plava nad krivično glavo
Ki nakopala na me je sramoto.
V nemirnem spanji plaši ga z nepravdo
Z obsodbo se grozi mu, ki prodal me
In me obsodil je za pest zlata.
Oj, pride dan in tirjal bo plačilo
za toliko prelitih že solza.
Poglej tam, mesec, na gorici daljni
Ponižni dom. Kako se sveti v blesku*
30. *Svetlobe tvoje! Ah poglej tam v sobi
Mladò bedečo ženo in točečo
Po bledem licu vroče solze! Reva!
Zakaj vzdihuje ko vse mirno spava
V bolesi vije roke snežnobele,
Nekoga kliče, a njej ni odziva?
In dete malo glej, iz sna vzbudila
Z glasno je tožbo, vbogo dete mlado!
Oh, zvesta žena ta po meni toži
In prebujeno dete s plačnim glasom*
40. *Očeta kliče! Kliče me, in ... tu sem!
Prokleta roka, ki osodepolno,
Krivično je sodbo mi podpisála!
In zemlja še ne vdere se pod njim
Ki z bedo nas mori nedolžne žrtve
In rani grob nam izkopuje jadtim.
Oh naj te v prah ... A molči, srd človeški,*

*In ti miruj, osvete silna želja.
Saj nebo se nad nami prostira milo
Pravedno nebo, silno, vsemogočno,*

50. *Vse vidi Bog, in vse pozna in sodi,
V globini srca zna za črno krivdo,
In pot premišlja, ki jo grešnik hodi.
Glej, migne s prstom in zemlja trepeče,
Potrese glavo in nebo se zamaja,
Sprehaja se na silovitih burjah
Nepravdi strah, nedolžnemu osveta.
Sodbo izreče stalno, nepreklično:
Zgubi obsojenec čez noč se v večnost
In zemlja krive mu kosti pogoltne.*
60. *In sam Gospod nam bednim, sam je nada;
Svetleča zvezda sred te strašne noči
Nam njega neprecenljiva je milost.
On nas postavil je v ta grozni dol.
Obrasten s trnjem in solzà napojen,
Krivice dom, sebičnosti, sovraštva,
Da potovali bi čezanj k Očetu.
In glej, mogočni v raj so pretvorili
Ta pusti dol, in zaslepljeni krepke
Postavili so njem so si trdnjave,*
70. *Meneč tu veke vse prežiti v sreči.
In ostre v nas zaganjajo puščice.
In v težke nas verige mečejo;*

*In ne vedo, da On je naša nada,
Osveta naša, zeželjeni cilj.
Tri dni nas reve čez ta tužni dol
Podi nevihta burnega življenja.
Tri dni ječi v tem razljučenem morji,
krvavi bednik bije boj z valovi;
Ozira z upom se v rešilno zvezdo,*

80. *Nedejajoč četrtega se zora,
Ki v mili ga privede kraj željeni,
In trud prestani plača mu obilno.
In ti svedok si, bledolici mesec,
Da tudi jaz trpim trpljenje mnogo
In zvesta tud mi druga z detetom
Trpi neznosno in v trpljenji gine.
Naj bo, naj bo! Ker táko hoče svet.
Saj v kratkem pride tudi nam željena
Svetlobe zora, ko peruti proste*

90. *Od tod razvijemo v milejše kraje.
In več ne boš me, bednim mili mesec,
V tej tužni ječi miloval, in risal
Mi dolgih črt po tem ledenem podu.
In tožil več ne bom, in ne žena
S predragim sadom najine ljubezni.
V objetji sladkem v domu vsi združeni
v veselji jade bodemo prestane
Zabili in se spominjali dola*

100. *Solzà kot sna, ki nas čez noč je mučil.*

Zgornja pesnitev je vzeta iz Trinkovega rokopisnega zvezka, ki ima na prvem listu zgoraj s svinčnikom napisano opazko: Popravki so lastnoročni pesnika Gregorčiča.

Jezik, slog, ločila in po tedanji navadi rabo velike črke v začetku verzov, sem ohranil po originalu. Upošteval pa sem Gregorčičeve s svinčnikom napisane popravke. Za lažji pregled je s številko označenih vsakih deset verzov točno sto verzov dolge pesmi. Pri tretjem verzov, ki ni prav razumljiv, je Gregorčič ob strani zapisal »Skušajte popraviti, da bo stalo „poti“.« V 5. verzov je Trinkov mentor zamenjal besedo »dolge« z »riše« in v 6. »riše« z »dolge«. V 12. verzov je menjal besedni red. Gregorčič je popravil v 13. Trinkove besede »v koje« z »ki v nje«. Opilil je tudi 17., 18. in 19. verz. Pri 31. verzov je ob strani pripomba »participi«. Trinkov verz se glasi »Ah, poglej tam v sobi mlado bedeti ženo in tožiti«; goriški pesnik pa je popravil takole: »... mladò bedečo ženo in tožečo...« Besedni red je še popravljen v 35., 38., 41., 49., 56. in 62. verzov, dočim je 70. verz Gregorčič popravil iz »Meneč vse veke tu prestati v blagru« v »meneč tu veke vse prežiti v sreči«. Besedni red in slovnične napake je Gregorčič popravil še v 79., 82., 94. in v 98. verzov.

O ostalih je menda sodil, da jim ni potrebna pila.

Pesnitev z uvodnim latinskim geslom, v slovenščini: V tej dolini solz, je lirično-razmišljujoče vsebine. Trinko pesnik-filozof je rad zajemal snov, zlasti za svoje daljše pesnitve, iz človekovega trpljenja. Iz zgornje »Jetnik po krivem« se dviga krik obupanca po maščevanju, katerega pa zamori glas, da se »nad nami prostira milo, pravedno nebo, silno, vsemogočno« in da se bo tudi jetnik-izgnanec združil s svojimi dragimi.

Navdih za zgornjo pesnitev so dala pesniku Trinku preganjanja poljskih domoljubov od strani carske tajne policije, ki jih je pošiljala v sibirsko izgnanstvo.

To mnenje o izvoru pesnitve mi podkrepi še podobna, dolga Trinkova pesem iz njegove rokopisne zapuščine. Zložil jo je v italijanščini pod naslovom »Soliloquio dell'esule Valenkjenović« (Samogovor izgnanca Valenkjenovića), kar je zopet en dokaz več, kako vsestranski je bil očak Trinko.

Prof. Rado Bednarik

Dva poeta

iz njih src se venec spleta

*Bratu onkraj meje
naj dobrohotni Bog
mnogo srečnih let našteje
brez bolesti in nadlog.*

Te verze je poslal za voščilo pesnik, goriški slavček Simon Gregorčič pesniku, pevcu zemlje pod Matajurjem Ivanu Trinku za božič leta 1902.

Že v teh kratkih stihih se skriva prisrčna gorkota v srcih dveh poetov, ki sta zemlji in ljudem toliko vencev spletla.

Gregorčič - Trinko, dve imeni, ki nikdar ne bosta pozabljeni! Kdaj se je med njima spletlo prvo poznanstvo, ni prav dognano. Ko se je Trinko rodil, je Gregorčič že končaval srednje šole. Domačija obeh, ena pod Krnom, druga pod Matajurjem sta pa preko Soče skoraj samo za lučaj narazen. Nadiža in Soča izvirata na istih tleh. Iste gore, iste vode, sta oba gledala že v mladosti. Prav nič čudnega torej ni, če je prihajal Trinko čez Livek dol obiskavat Gregorčiča v kobariški Kot. Oba nova pesnika sta se opajala ob le-

poti domače besede, oba sta imela Stritarja za slovstvenega vzgojitelja. Trinko izjavlja v nekem pisemskem konceptu naslovljenem na nekega ljubljanskega bogoslovca: »Stritar semi je tako priljubil, da ga cenim prvega za Prešernom.« Prav tako je Gregorčič pisal Stritarju ob sedemdesetletnici: »In tudi jaz — ne zadnji Tvoj učenec, — nabral sem s setve Tvoje klenih zrn.«

Trinko in Gregorčič sta tudi oba sodelovala že v bogoslovnih letih pri Ljubljanskem zvonu. Literarna tovariša sta bila Gregorčič in Trinko že dolgo pred izdajo njegovih Poezij. Pravo prijateljstvo med obema se je pa sklenilo v moških letih, ko sta se поблиže spoznala z izmenjavo slovstvenih del in je Gregorčič postal Trinku pravi pesniški mentor. Posebno pobudo za pesnikovanje je pa Trinko prejel iz zlate knjige, I. zvezka Gregorčičevih poezij. Nekatere svoje najboljše ima v svojih rokopisnih zvezkih datirane eno leto po izdaji Gregorčičeve zbirke. Slovensko književno javnost je opozoril na Trinka Gregorčič sam v pismu iz leta 1887 na Janežiča, odbornika Mohorjeve družbe v Celovcu. Iskala je ustrezno pesnitev ob 50 letnici mašništva papeža Leona XIII. Gregorčič piše:

»V tej zadevi pa Vas opozarjam na č. gosp. Ivana Trinko-ta beneškega Slovenca, ki je tri himne papeža Leona lepo poslovenil.« Obenem je poslal v Celovec tudi Trinkov naslov. Trinkovi prevodi z opombami so res izšli v 41. zvezku Slovenskih večernic. Literarno dopisovanje med obema pesnikoma se je pomnožilo, potem ko je šel Gregorčič kot vikar na Gradišče pri Prvačini. Začeli so se tudi medsebojni obiski. V decembru leta 1895. se je Trinko srečal z Gregorčičem na velikem koncertu v Gorici. Za to priložnost je zložil tudi daljši pozdrav, katerega je objavila goriška »Soča« in ga je Trinko, gotovo z nekaterimi Gregorčičevimi popravki, uvrstil v svoje poezije na 46. strani. Gregorčiča je pesem tako navdušila, da je za novo leto 1896 voščil pobratimu v Videm z besedami :

*»Za pesem prekrasno Vam slava in hvala!
Bog živi, ohrani Ivana nam Trinka,
Beneške Slovenije prvega sinka!«*

Tisto leto so se osebni stiki med obema prijateljema poetoma še bolj poglobili. V mesecu maju je prišel Trinko na obisk k Gregorčiču v družbi s češkim pisateljem Ed-

vardom Jelinekom. Takrat sta se že menila o izdaji Trinkovih poezij, kajti že v oktobru 1896. je Trinko prejel od prijatelja iz Vipavske sporočilo, da pregleduje in odbira njegove pesmi za izdajo.

»Popraviti bo treba le malo,« mu piše, »izpustiti težko kaj, Slovenci, tisti, ki znajo ceniti poezijo, sprejmejo jih gotovo z veseljem.« Mesec dni pozneje je Gregorčič z urejevanjem Trinkovih pesmi že tako napredoval, da mu izraža upanje, da bodo rojaki prejeli tiskane poezije že kot novoletni dar. Gregorčič je urejevanje vzel kot resno zadevo; prijatelja je blagohotno opozarjal na napake, katere je ta prav tako prijateljsko vzel na znanje in jih je tudi upošteval. O ciklu lirskih pesmi pod oznako »Razpršeno listje« izraža Gregorčič takole svojo sodbo: »Razpršeno listje« sem si dobro ogledal, meni jako ugaja. Samo zgrabili ste vse na en kup. — Kaj ko bi to ločili in spravili v razne ograbke? — Uvod sem pa precej pre naredil (druge pesmi pa prav malo, premnoge nič) deloma radi rime, deloma radi enotnosti v figuri, katero sem pogrešal.«

Trinko je po tem nasvetu ločil posamezne skupine pesmi. V svojem drugem rokopisnem zvezku iz leta 1882 ima Trinko večji

del teh zbranih pod naslovom »Glasi mojega srca«. Prav tako je tudi vedel, da zna pobratim Gregorčič tenko prisluhniti tudi njegovim muzi. V rokopisni ostalini sem našel droben zvezek, ki je zložen iz nešteti strani iztrganih iz šolskega zvezka v obsegu male osmerke. Zgoraj na prvi strani zvezka, se začenja s pesmijo »Slovo od doma«, je Trinko napisal pripombo: »Popravki so pesnika Gregorčiča.« Pripombe je Gregorčič zabeležil s svinčnikom v lepi, tenki pisavi kar med vrstice.

Izberimo iz njunega dela, ko sta poeta skupaj novi venec plela, samo nekaj primerkov. V pesmi slovo od doma ima Trinko kitico:

*Sam, neznan od doma
moram po tujini,
mala, šibka ladja
na morske ravnini.*

Bolje zveni z Gregorčičevimi popravki v drugi in četrti vrsti takole:

*Sam neznan od doma
moram tja v tujino,
mala, šibka ladja
na morja ravnino.*

Že tu opazimo, da je Gregorčič, s tenkim usešom za zvenec in lahno tekoč jezik, popravljaj v prvi vrsti Trinkov beneško-slovenski naglas in pa besedni red. Ne smemo pozabiti, da je Trinko rastel spočetka v lastni jezikovni šoli. Poglejmo še eno »Mrtvemu detetu«, pri kateri je Gregorčič nasvetoval prijatelju, naj spremeni nekoliko tudi ritem in stopice. V Trinkovi priredbi se glasi:

*Cvetka razvija se kraj potoka
skrbno napaja jo hladni val.
Al' nežna bliža do nje se roka
nežno odnese jo z rosnih tal.«*

Gregorčič jo je skoro neopazno popravil, v nekoliko drugačnih stopicah, odpravil je tudi vse trde apostrofe, da zveni bolj prijetno za uho. Poslušajmo:

*»Cvetka razvija se kraj potoka,
skrbljivo napaja jo hladni val,
a nežna bliža do nje se roka,
odnese jo nežno z rosnih tal.«*

Na koncu jo je pa pohvalil s pripisom: »Začetek te pesmi — Krasen! Jaz bi jo vso skrajšal in ji dal drugačen konec, ki bi bil enega duha se začetkom. S. Gr.«

Na tak način sta pesnika — pobratima popravljala in pilila pesmi, da so dozorele za pesniško zbirko, ki je izšla 15. maja 1897. v 60-61 snopiču Gaberščkove Slovanske knjižnice v Gorici. Trinko je v zbirki obdržal epski pesnitvi Oglej in Pad Ogleja, kljub Gregorčičevemu drugačnemu mnenju. Sodil je pač, da je njegov prijatelj bolj lirična duša. Vsekakor bi bilo škoda, če bi omenjeni pesnitvi izpadli iz zbirke, kakor je tudi škoda, da je še toliko »razpršenega listja in cvetov« v v rokopisih, na koščkih papirja, in da je morda veter že marsikaj odnesel. V zbirko Gregorčič nikakor ni pustil natisniti njemu posvečene pesmi »Simonu Gregorčiču«. Na Trin-kovo vprašanje, zakaj jo je izločil, mu odgo-varja: »Meni posvečene pesmi nisem pustil v zbirko, ne da bi ne bila dobra —, nego ker je zamé še predobra.« V tej pesmi, katero so pozneje objavili nekateri listi, Zamejski kliče Gregorčiču, naj prekine svoj molk in naj zopet zapoje:

*»Zapoj nam, slavček ljubi,
In časa več ne gubi.
Zapoj nam, pevec zlati,
Ne mudi se! — — —
Želi in kliče Te; in glej, prvaka
med pevci zopet narod tvoj te čaka.«*

Oba pesnika, ki sta drug drugega globoko cenila, sta si bila edina tudi o pohvalah in nekaterih grajah Trinkovih poezij.

V tistih letih je namreč nastopila nova struja v slovenski literaturi, ki je odklanjala sentimentalnost v ljubezenskih in domorodnih pesmih. Stritar, kakor tudi Gregorčič sta se obračala proti »modernim« in takozvanim mladim kritikom, ki so se obregnili ob Trinka Zamejskega. Med temi sta bila tudi Anton Medved in Kette. Zato je Gregorčič o božiču potolažil Trinka »Naj Vas ne peče preveč, če se je kak „medved“ v Vas in vaše umotvore zagnal«. Obenem mu pošilja izrezke iz različnih listov, ki so Trinkove poezije sprejeli z velikim navdušenjem. V drugem pismu ga zopet pohvali: »Kako lepò Vi znate dajati izraz svojim mislim in čutom! V Vaši glavi in v srcu Vašem je zaloga za večnost!« In še ga poziva: »Razpnite krila...!« ter ga spodbuja, naj pripravi kmalu drugi zvezek Poezij.

Medtem je on poslal Trinku svoj tretji zvezek, nakar mu je ta odpisal z besedami, polnimi občudovanja in bratskega čustva: »Vse je hkrati name prišlo in me živo ganilo v dušo: »Vaš blagi spomin na me, prijateljstvo katero mi izkazujete, Vaša izredna lju-

beznivost, zavest da po dolgem prestanku nam je nebo zopet poslalo pravega Orfeja.« V upanju, da ne bo goriški slavček umolknil, ga vzpodbuja v istem pismu: »Vaša narodna dolžnost je podati nam kmalu IV. in V. (zvezek), dokler Vas dobrotno nebo pusti med nami, kar se nadejam da bo še dolgo.« Skoro ganljivo je prebirati, kako sta pesnika drug drugega spodbujala, ko je kateri od njiju omahoval pod težo omalovaževanja in zavisti. Kot preroka svojega ljudstva sta v zavesti svojega poslanstva hodila po ravni poti.

Medsebojno spoštovanje dveh naših poetov, ki je izviralo iz bratske ljubezni do doma in roda in še preko domovinskih mej do drugih narodov, je spletlo iz njunih src nov pesniški venec. Brez Gregorčiča bi ne imeli pevca Trinka, vsaj v tiskani besedi ne. Ko so Gregorčičeve peruti omahovale pod udarci nerazsodnih nasprotnikov, mu je topla beseda prijatelja ob meji hladila razboljeno srce. Trinko je občutil trpke dneve Gregorčiča, brata po srcu in petju, sobrata po poklicu in žrtvi za svoje ljudstvo. Zato mu je tudi napisal uvod v Jeremijeve žalostinke.

Prav iz tega moškega, ne melanholičnega umevanja življenjske trdote in lepote sta si pevec izpod Krna in poet izpod Matajurja podala prek Soče in Nadiže roké in zvila venec pesmi, ki bodo zvenele za stoletja naprej, za prihodnje rodove...

RADO BEDNARIK

Čečicam

*Oj, drage ve čečice,
ne bodite norice!
Če pijanca poročite,
solzà potok storite.*

*Dan in noč jokala bo,
čečica za to žembò.*)
Če noče poslušati,
ji ni moč pomagati.*

*Naj poslušà le laži
in pijanca omoži:
ta se spreobrnìl bò,
ko bo prišel pod zemljò.*

Zdravko

*) ženitev

V Reziji pred 400 leti

V državnem arhivu — Archivio di Stato — v Vidmu je shranjen tudi arhiv jurisdikcije Muzac (Giurisdizione di Moggio), kamor je pripadala Rezija. Iz še neobjavljenih dokumentov muzaškega arhiva so povzeti naslednji podatki, ki osvetljujejo življenjske razmere v Reziji pred 400 leti, to je v šestnajstem stoletju.

Takrat — v dobi grajščakov — je bila oblast nad Rezijo v rokah samostana, oziroma opatije Muzac, od njenega vsakokratnega opata. Glede svetnih zadev je bil opat odvisen od Beneške republike, kateri je moral plačevati davke.

V Rezijo je hodil opat le poredkoma, ker je bilo potovanje neudobno. Iz dokumentov pa je razvidno, da se je opat udeležil vsakoletnega praznovanja sv. Rešnjega Telesa. Ta praznik je veljal pri Rezijanih za glavnega in opatova prisotnost je še povečala svečanost.

Upravni red je bil v Reziji svojevrsten. Vsaka izmed štirih vasi je imela svojega gastalda in po enega zapriseženca. Imenovali

so jih sami vaščani, a so potrebovali potrditve opatovega zastopnika. Njihova službena doba je trajala eno leto. Imeli pa so nalogo skrbeti za policijski red na polju, prijavljati zločine tribunalu, pobirati davke, državne — v korist Benetk — kot opatijske in v korist skupnosti ter poskrbeti za vse, kar je potrebno za blaginjo skupnosti.

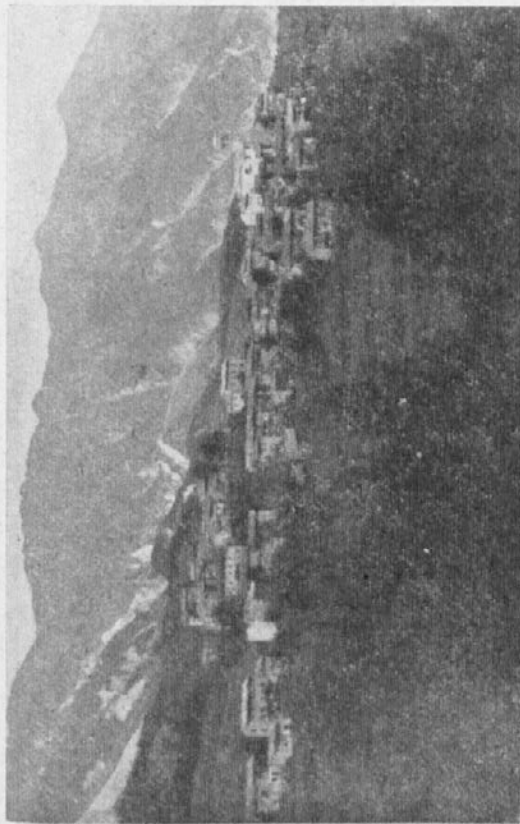
Sodstvo je bilo naglo in pravično. Zelo pogosti so bili prepiri, in ker se je za vsako malenkost hitro zabliskal nož, je tekla večkrat kri in tudi uboji niso bili redki. Kazni pa so bile v splošnem mile: če je ranjeni odpustil ranilcu in če so ubijalcu odpustili sorodniki ubitega, je sodišče ubijalca oprostilo.

Kot povsod v Furlaniji in drugod, so bili tudi v Reziji zakonski odnosi v znamenju velike prostosti. Ker so določbe tridentinskega koncila, da se morajo poroke sklepati v cerkvi, še niso uveljavile povsod in so oblasti še marsikaj spregledale, je veljala za pravo ženo tudi tista, ki je živela z možem po obojestranski obljubi. Tako razmerje se je lahko razdrlo z navadnim sporazumom obeh strani in taka zakonca sta lahko tudi večkrat stopila v novo zakonsko zvezo. Bolezenskega ljubosumja in južnjaškega »var-

vanja časti« takratni Rezijani ne bi mogli razumeti. Obsojali so samo odnose med takimi sorodniki, ki se po kanonskem pravu ne bi mogli poročiti.

Gospodarske razmere Rezije so bile v 16. stoletju skromne, revne in se tudi pozneje niso mnogo zboljšale. Zemlja je bila last opatije v Muzcu, kamor je bilo potrebno plačevati najemnine, davke in druge terjatve. Okoli naselij so bile skromne površinske oplate ali njivice, za katere je obdelovavec moral plačevati opatiji določeno najemnino. Ob koncu 16. stoletja pa so bili obdelovavci zemlje že v toliko prosti, da so lahko z oporoko ali oddajno pogodbo razpolagali z zemljiščem. Gastaldi so se zadovoljili, če so dobili določene najemninske zneske. — Med dokumenti v arhivu se najdejo tudi najemninske pogodbe, ki pa so v resnici samo kritje za posojilo. Tako pravi neki dokument, da je nekdo dobil posojilo in da bo do povračila glavnice plačeval letno 31 funtov sira, za kar služi kot jamstvo neka njegova njiva.

Skromne njivice pa niso mogle rediti vsega prebivavstva in niso niti predstavljale glavnega dohodka. Tega so nudili prostrani pašniki in gozdovi, katere so prebivavci

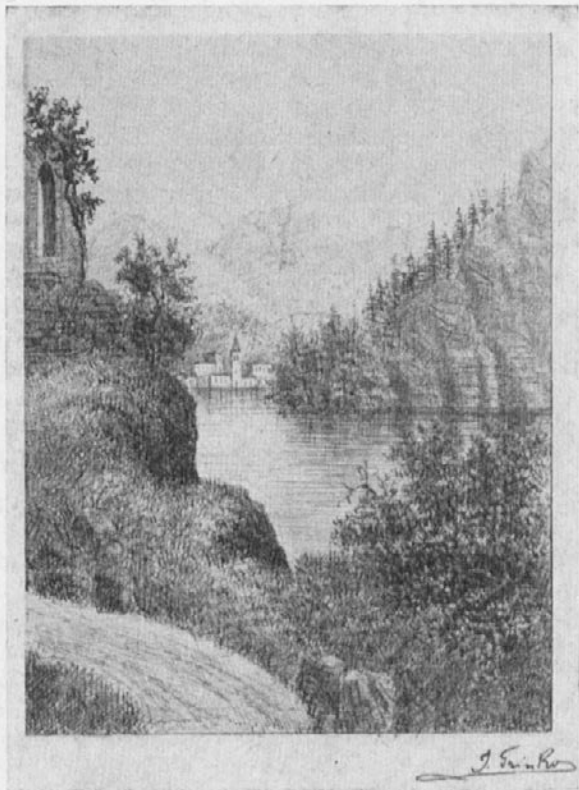
Po naši domačiji: vas Brezje s Stolom v ozadju

skupno izrabljali. Reja živine — predvsem drobnice — in prodaja sira sta glavno rezijansko opravilo. Zato pa so čuvali svoje pašne pravice kot temelj svojega gospodarskega življenja. — Iz dokumentov izhaja, da je bil zato dolgotrajen prepir med Rezijo in Rezijuto. Vzrok temu prepiru je bilo dejstvo, da so možje iz Rezijute pobili nekaj ovc, ki so bile last prebivavcev iz Njive. Rezijani so se maščevali s tem, da so razdrli neko zgradbo, ki je služila za zatočišče pastirjem iz Rezijute (najbrž so razdrli si-rarno).

V gozdovih, ki so bili v skupni lasti, so prebivavci lahko sekali za kritje lastnih potreb, razen če ni bil gozd izklican, to se pravi rezerviran za posebne potrebe, kot n. pr. za postavitev hiš, ki so bile pred 400 leti še lesene. V dokumentih muzaške jurisdikcije je večkrat govora o sečnji in lesni trgovini, a med imeni ni naveden nihče, ki bi bil iz Rezije. Kazalo bi, da so Rezijani zanemarjali tako delovanje, pač pa je navedeno, da so zbirali in prodajali smolo. Obrtnih poklicev je bilo v dolini malo. V dokumentih je omenjen en sodar, en kolar in izdelovatelj vozov, en mlin in ena apnenica. Na splošno pa je bilo razširjeno tkanje blaga, si čimer

si je prebivavstvo zaokrožilo svoje dohodke. Mnogi so kramarili - hauzirali in prodajali vsakovrstno kramo — največ železno — od hiše do hiše in so kot kramarji krožili zlasti v severnih nemških deželah. V dokumentih je govora o nekom, ki je zapustil Rezijo in se preselil v Alemanio. Omenjene so tudi tri sestre, ki so bile zaradi revščine prisiljene izseliti se in »per alienas domos vitam ducere«, »živeti po tujih hišah«, mogoče kot služkinje. Zaradi kramarstva je Rezija izgubila precej prebivavstva, ker se ni vračal domov najbistrejši in najbolj delavni živelj. To je povzročilo, da je Rezija gospodarsko zaostala in postajala vedno siromašnejša, tako da je bila in je še vedno najsiromašnejši predel vse Furlanije.

Pregledani dokumenti nudijo nekoliko vpogleda v takratno rezijansko folkloro, v tamkajšnje šege in navade. — Priča pri nekem procesu pravi, da je šel v postnem času skozi Rezijo in da je slišal trobljenje na rog. S tem so menda klicali pomlad in istočasno rast trave za boljšo pašo. To trobljenje na rog je bil najbrž ostanek kakšnega starega spomladanskega obreda za klicanje dobre letine. Podoben obred poznajo tudi v Piemontu in v Valtellini, kjer kličejo ob koncu

Trinkova perorisba

februarja ali v začetku marca s kravjimi zvončki mlado travico iz zemlje.

V rezijanskem domačem življenju so igrale važno vlogo smrtne obletnice, ko so pogostili vse sorodnike, ki so se ob taki priliki zbrali. V dokumentu, ki govori o obletnici smrti Marije Juri, čitamo, da so potrosili šest lir, dočim je vzdrževalnina za dva od rajnke zapuščena otroka znašala eno liro na teden. Umirajočemu so držali v roki prižgano blagoslovljeno svečo, katero so obnavljali dokler ni nastopila smrt, češ, umirajoči naj umre pri svetlobi. Ta običaj je po Evropi zelo razširjen.

Zelo zanimiva je navada pri rojstvu. Novorojenčka položijo na tla, a se ga nihče ne sme dotakniti, če je iz družine ali sorodstva, dokler ga ni vzdignil nekdo drugi, lahko tudi tujec. Ta postane so-oče; če je ženska, pa so-mati, lahko pa bi tudi rekli boter ali botra. Ta navada je skoraj gotovo ostanek prastarega obreda za češčenje boginje — matere Zemlje. S tem, da so novorojenčke polagali na tla, so hoteli doseči, da bi se v zemlji nakopičene sile preselile v dete.

Krajevna imena v takratni Reziji so po dokumentih skoraj izključno slovanska: Gospogniza in Mlacha, Astudenzi, Pothlomom,

Brijch, Brese itd. itd. Imena oseb so večinoma poitalijančena, nazivi za orodje in obrti pa so večinoma furlanski, redki italijanski.

* * *

Napisano smo povzeli iz dokumentov arhiva v Možnici. Seveda je v njem še marsikaj, kar bi marsikaterega slovenskega znanstvenika zanimalo. Podobnega je zelo mnogo v arhivih in v muzejih Julijske krajine, posebno v Čedadu in Vidmu, pa tudi drugod. Kar pa skrivajo važnega za Slovane arhivi in muzeji v Benetkah, tega niti ne moremo slutiti. Tako je izjavil pok. dr. Lojze Res, ki je živel v Benetkah, a premalo časa, da bi preiskal dragocene ostaline.

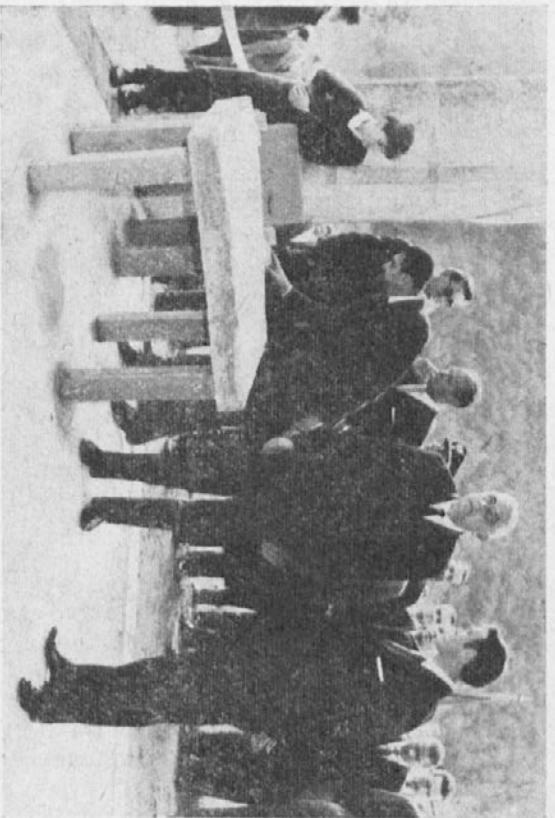

NEKDANJA SAMOUPRAVA

Zdi se, kakor da bi se naše ljudstvo prav malo brigalo za javne skupne zadeve in koristi ter da mu manjka družbeni čut. Kdor površno sodi, bo rekel, da pričakujejo naši ljudje rešitve vseh vprašanj samo od vlade. Vprašanje pa je, kdo je kriv teh škodljivih napak?

Menimo, da nosi prvo odgovornost za vse to nekdanji fašistični centralizem in potem v drugi vrsti današnji paternalizem. Naj bi le dali odgovorni činitelji našim ljudem sredstva, odgovornost, samoupravo in videli bi, kakšne čudovite dejavnosti so naši ljudje zmožni!

Za pričo se sklicujemo na našo preteklost. Do leta 1804 je naše ljudstvo samo skrbelo za vse skupne potrebe. Vsaka vas je izbirala svojega župana. Župani, ki so spadali pod faro Svetega Lenarta, so se sestajali pri cerkvi svetega Antona na Mjerski Buli; oni, ki so bili pod faro Svetega Petra, so pa imeli posvete in odločbe pri cerkvi sv. Ivana na Čelé pri Landarski jami. Oboji

Starodavna »laštra« na novem mestu

Cerkev sv. Antona puščavnika v Gor. Mjersi

so pa bili klicani na zbor pri cerkvi sv. Kvirina nad Nedižo, kadar je šlo za kake bolj važne zadeve. Razpravljali so o vseh vprašanjih: upravnih, političnih in sodnih, ki so se tikala deželnih koristi.

Novi občinski prapor z lipo

Nekaj podobnega je trajalo do nastopa fašizma. Priče so razne zadruge, mlekarne, ljudske hranilnice in posojilnice, raztresene skoro po vseh naših vaseh. Danes jih skoraj ne najdeš več in še tiste, ki so, le slabo životarijo.

Ostanek spomina na tiste stare čase naše samouprave, ko so se pradedje zbirali pod košato lipo, se je letos obudil po zaslugi šentlenartskega župana Egidija Scaunicha. V Gorenji Mjersi so obhajali praznik obnovljene starodavne cerkve svetega Antona. V spomin na to slavje je župan poskrbel za nov občinski grb, v katerem je naslikana tudi častitljiva lipa »mjerske banke«, okrog katere so imeli naši predniki svoje sestanke. Pod lipo je upodobljena tudi starinska kamnita miza ali »laštra«.

Tudi te drobne ostaline nas s ponosom spominjajo na naše nekdanje samoupravne razmere.

Slavja in smrti

naše duhovščine v letu 1964

Na praznik svetega Petra in Pavla je pel novo mašo v Oblici č. g. Rino Markič. Njegova rodbina izhaja z Marijinega Celja nad Kanalom. Nova maša se je obhajala izredno slovesno. Slavje so povzdignili tudi pevci iz Števerjana v goriških Brdih, ki so peli pri veliki maši. Slavnostni govor pa je imel naš pesnik Zdravko — gospod Valentin Birtič, župnik v Dreki. Novemu delavcu za Boga in ljudstvo naj bo naklonjenih dosti dela in uspehov polnih let.

Dvojno mašniško slovesnost so imeli meseca julija v Dolenjem Barnasu. Zlato mašo je obhajal župnik Peter Qualizza, novo mašo pa njegov nečak Peter Pavel Costaperaria. Ob veliki slovesnosti je odlikoval šempeterski župan Crucil gospoda zlatomašnika z zlato svetinjo. Sobratje in vsi farani so ponosni na svojega zlatomašnika in na nečaka — novomašnika, kateremu bo stric gotovo vodnik v njegovem vzvišenem poklicu. —

Še tretje mašniško slavlje so imeli naši rojaki v Beneški Sloveniji, in sicer v Briščih, meseca septembra. Č. g. Peter Cernoia je slavil 50-letnico mašništva. Rojen je bil 26. junija v Krasu pri Lazah. Leta 1902 je stopil v videmsko semenišče, a so ga že po dveh letih poklicali k vojakom — topničarjem za dve leti. Potem je nadaljeval bogoslovne nauke in je leta 1914 zapel novo mašo v Landarju. Prva službena pot ga je peljala v Kozico. Pa je spet moral obleči vojaško suknjo že po enem letu pastirovanja. Kot vojni kurat je prišel v lazaret za kužne bolezni, določili so ga tudi za spovednika na smrt obsojenih pri vrhovnem vojnem poveljstvu. Koliko dobrega je storil gospod Cernoia v teh težkih službah povedo številna priznanja in odlikovanja, katera je prejel od najvišjih poveljstev.

Po končani vojni je šel pastirovat v Osojane, nato v Čela, kjer je ostal 16 let. Od leta 1955 dalje pa je priljubljen župnik v Briščih.

O njegovi trdi, a tudi lepi življenjski poti mu je letos ob mašniškem jubileju zapel njegov sobrat Zdravko

Č. s. jubilantka Filomena Chiabai

*Naj ta sveta maša
veselje vsem prinaša,
spomine lepe naj budi,
o prejšnjih časih govori.*

* * *

Ker že opisujemo lanske jubileje, ne smemo pozabiti tudi na biserni jubilej redovnih

Naša duhovščina (slika na naslednji strani)

Z leve proti desni v prvi vrsti: čč. gg. Kufolo, Domenis, msgr. Petričič, prof. Bankic; v drugi vrsti: čč. gg. Venturini, Saligoj, Manzini, Cruder, Qualizza, Zufferli, Chiabai; v tretji vrsti: čč. gg. Cosmacini, Blasutig, Dorbolò, Guion, Clignon, Jussig

obljub naše rojakinje č. s. Filomene Chiabai. Slavljenska izhaja iz znane rodbine Chiabaiev (Vodopivci) iz Grmeka, bivše podružnice v šentlenartski fari. Jubilantka je sorodnica onega Jožefa Chiabaia, ki se je bil svoj čas preselil v daljni Vladikavkaz, v Rusijo. Sestra Filomena, ki vedro nosi svojih 84 let, je položila slovesne redovne obljube leta 1903. Dolgo let je prebila v službi pri psihiatrični bolnišnici v Pergine. Zadnje čase pa biva v samostanu pri svetišču »Rosa Mystica« v Krminu.

* * *

Med takimi veselimi dnevi so pa imeli beneško-slovenski rojaki tudi žalostne dni, ko je segla smrt s koščeno roko tudi med njih duhovniške vrste.

Meseca junija je umrl v Čedadu mons. Ivan Petričič, dolgoletni kanonik ondotnega kapitlja. Nepozaben je spomin nanj še ko je bil župnik v Šent Lenartu in dekan v Špietru. Do sive starosti 93 let je bil vedno skrben dušni pastir in vreden Trinkov so-

Slika na naslednji strani: z leve proti desni v prvi vrsti: čč. gg. Chiacig, Cernet, Blasutto, Jaculin, Cernoia, Cracina; v drugi vrsti: Kufolo, Guion, dr. Besednjak, Qualizza, msgr. Trinko, Laurencig, ing. Rustja, Birtig, Cramaro

delavec. Zdaj samuje njegova spovednica v čedajski stolnici, kamor se je zatekalo toliko naših rojakov po tolažbo v dušnih in življenjskih bridkosti.

V oktobru mu je sledil na oni svet njegov sošolec in pobratim č. g. Jože Jušič, župnik v Kredu pri Kobaridu. Doma je bil iz Ažle. Še do starih let, učakal jih je devetdeset, jo je rad mahnil kar peš med svoje ožje rojake tostran Matajurja.

Dolgo let sta oba gospoda delala v vinogradu Gospodovem. Za seboj sta pustila široko vrzel, pa tudi trajen spomin pri vseh.

Spisi o Juanu Trinku

Izvirno besedilo Trinkovih spisov in deloma še neobjavljeno gradivo iz njih pri naša že enajsto leto priljubljeni »Trinkov koledar«. Izšla je pa že leta 1946 tudi posebna knjiga »Trinkov zbornik« (Gregorčičeva založba, Trst) s precejšnjim izborom iz Trinkovih »Poezij« in s številnimi spisi o Trinku kot pesniku, pisatelju, filozofu, umetniku in vzgojitelju.

Ob koncu lanskega leta 1964 je izšla v Trstu druga knjiga pod naslovom »Ivan Trinko, spisi«, ob 100-letnici rojstva in ob 10-letnici smrti pesnika in buditelja Beneških Slovencev. Uredil jo je Andrej Budal. V uvodu, obsežnem štirinajst strani, riše urednik Trinkov lik in njegovo delo. Ves ostali del, do 314. strani, pa zavzemajo Trinkove pesmi in proza. Poezije so ponatisnjene iz Trinkove zbirke »Poezije«, ki je izšla leta 1897 v Gorici kot 60.-61. snopič Gaberškove Slovenske knjižnice.

Na petnajstih straneh je pa urednik ponatisnil pesmi, katere je prinašal kot prvi naš »Trinkov koledar« med leti 1956 do 1964 iz pesnikove literarne zapuščine.

Ostala polovica knjige obsega odlomke iz Trinkove knjige »Naši paglavci« in iz drugih njegovih spisov v prozi. (Knjiga »Ivan Trinko« je v prodaji v vseh slovenskih knjigarnah v Gorici in v Trstu. V Vidmu pri uredništvu »Matajurja«, v Čedadu pa v društvu »Iv. Trinko«.)

Knjiga je le izbor Trinkovih spisov. Manjkajo v njej mnoge pesmi, tudi v italijanščini in sestavki v prozi, ki bi prikazali Trinkovo osebnost v popolni luči.

Upajmo, da ne bo potreba še dolgo časa čakati na popoln »Trinkov zbornik«, zbran in urejen od vseh, ki so za to poklicani.

Dostavljam še, da je bila napisana pred nekaj leti italijanska doktorska disertacija o pesniku Ivanu Trinku na padovanski univerzi. Sestavila jo je profesorica Miazza na 213 straneh, pod vodstvom slavista Arturja Cronia. Poleg dosegljivih Trinkovih spisov so ji služili kot viri tudi naši »Trinkovi koledarji«. Doktorica piše v svoji tezi o Trinku: »Njegov uravnovešeni razum; njegova premočrtna vest, ki ni klonila na desno ne na levo, vzbujajo spoštovanje in čast.« — Kolikor mi je znano, disertacija, žal, še ni izšla v slovenščini.

r. b.

TRINKOVA OPOROKA

Ljudstvo moje drago!

Tebi sem živel. Tebe so spremljale moje skrbi in za Te je tuklo moje srce. S Teboj sem delil lepe in bridke dneve in Tvoja usoda je bila moja usoda.

Ob koncu Tvojega življenja Ti poklanjam še svoj zadnji in najdražji dar -- molitvenik »Naše molitve«, ki naj Te zvesto spremlja na poti življenja in pelje k Bogu.

Ljudstvo moje! Kakor do zdaj, tudi v bodoče ljubi svojo zemljo in ohrani vero svojih očetov, da se nekoč vsi najdemo v večni domovini.

To naj Ti bo moja oporoka in testament! Sedaj pa lahko rečem s starčkom Simeonom: »Zdaj pa, Gospod, odpusti svojega hlapca po svoji besedi v miru!«

V Trčmunu, dne 5. julija 1950.

Duh. IVAN TRINKO

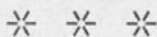
* * *

Sveto

Beseda materina! O, kolika blagodat človeku od Boga! Podoba lica materinega, glej, kadar je v grobu, ugasnila ti je. Toplota, lepota in dobrotta materine besede šumi do groba v ušesu in se ne razgubi. Zato, ker je tudi sveto materino obličje le od mesa in mora preiti in ker je le beseda nesmrtna, od duše, in umrla ne bo. O moj Bog! Kako naj se ne prečudim, da so vendar mojega rodu ljudje, učeni, pošteni, dobri in pametni, pa materino govorico pozabiti morejo, se je sramovati hočejo, pa se s tem svetega spomina rodne matere, kakor apostol Peter Učenika svojega, zatajiti ne boje...

IV. PREGELJ

sporočilo

Zemlja domača — ni prazna beseda: del mojega življenja je in, če se mi vzame zemlja, se mi je vzelo tudi življenje. Ko si oglo-dan do kosti, ko te povsod preganjajo, kakor bi se ti bilè gobe razpasle po telesu, te sprej-me domača zemlja z istim obrazom, kakor te je sprejela nekdanj, ko so te še v zibel polagali. Nisi doživel pomladi, da bi te ne bilò objemalo njeno cvetje, in ne jeseni, da bi ti ne bila sipala svojih sadov. Mogoče, da je težko umreti — moja vera to ni! — ali toliko zapišem, da bi rajši umrl sredi domače doline bodisi od gladu, kakor na zlatem prestolu, kjer bi imel vsega na kupe.

IV. TAVCAR

Pravljica iz Marsina

An krat je živeu mož, ki se je biu nave-
liču za djelan po svjetu hoditi in zato je
sklenu iti če h meniham. Pru na tistim kraju
je biu niješan kloštar. Pozvonì pri vratih in
zaprose vratarja de bi ga sparjeli.

Menih vratár je poklical opata, ki je tam
komandiru.

Opat ga ni maru, ali potem se je usmilu
in ga je uzeu kakor kuharja.

Malo po tem, kralj tiste dežele, ki je biu
hud na menihe, je paršu u tiste miestu. Me-
nihe je teu kar pri priči odgnati. Pa, da ne
bo gard pred svetom, jim je reku de za 15
dni bo spet mimo paršu; in če takrat ne
bojo mogli odgovoriti, bojo morali kar se
pobrati.

Uprašanja pa so ble te:

parvo: dost zvezdê je na nebu;

drugo: dost koštâ on, kralj;

trečji: kaj misle on, kralj.

Menihi, naslednje dni, so tuhtali in tuh-
tali, kaj bojo kralju odgovorili. Od skarbî
niso ne jedli, ne spali. Nješan menih je pro-
vù zvezde štjeti, pa vse zastonj: vsak mo-
ment se je zmotu.

Kaj bo pa še za kûp in misli kralja!

U cjelim kloštarje samo kuhar je biu ni-mar veseu, vendar se ni mogû razložiti zakî menihi so bli tako žalostni. Zadnji dan le je zvjedu.

»Nič ne bodite takuo kiseli,« je reku o-patu. »pustite vso stvar menè. Že vjem kaj bom jutre kralju odgovoriu.«

Opat mu je dau dovoljenje, kjer je po-mislu, de takuo ni obedne pomoči.

Drugi dan, ko je kralj paršû in menih vratâr je vrata odparu, so bli vsi ostali me-nihi kupe zbrani; pred vsemi pa kuhar, oble-čen v dolgo suktnjo in s sivo bradô. Kralj, misleč da govori z opatom, ga upraša naj mu povjè koliko je zvezdè na nebu.

»Petintrideset milijard tristo enaindevet-deset.«

»Kako tuo vješ?« mu reče kralj.

»Zašteu sem jih,« mu odgovori kuhar u opatoiv obleki, »če ne vjerjete, pa zaštejte jih še vi.«

Kralj ne sile naprej, ker misle de ga bo vijeu na drugo in tretjo uprašanje.

»Povej, dost koštam jaz.«

»Vi koštate narvič tri sude.«

»Ti me zmerjaš, opat,« reče kralj jezno.

»Ne, Visokost,« odvarne kuhar. »Še preveč sem vas štimu. Kristus, ki je gospodar vsega svetâ, je koštu trideset sudu. Vi naj imate en deseti djel svetâ. Torej koštate tri sude.«

»Naj bô, pa na tretjo uprašanje ne boš mogù odgovoriti in boste morali vsi se pobrati. Povej mi: kaj mislim?«

»Vi mislite, de govoritê z opatom, pa se presneto motite, ker jaz nisem opat, ampà kuhar.«

Kralj se je obarnu in odšù.

□□□□□□ **HUMORESKE** □□□□□□

Trinkova. Modroslovje in matematika sta trda oreha za vse študente. Vendar, kadar ju je učil prof. Trinko, se nismo nikdar naveličali, temveč smo ga prav radi poslušali. Mož, ki se je zdel zaradi visoke postave in veličastnega nastopa skoro nepristopen nam njegovim učencem, je bil vedno ljubeznivega pogleda in dobre volje. Nas je celò znal razvedriti, ker je bil dober humorist. — »Ali veste, kaj se mi je zgodilo včeraj, ko sem šel na sprehod?« nam je pravil nekega dne, medtem ko nam je predaval o metafiziki.

»Povejte, povejte, gospod profesor,« smo vsi vpili vanj. — »Na razpotju sem našel dva miličnika. Ko me zagleda eden izmed njih, reče na glas drugemu: „Tocca ferro!“ (Dotakni se železa). In se dotakne s prsti železnih našivov, ki jih je imel na ovratniku vojaškega jopiča. „Bravo!“, mu zakličem jaz (je dodal prof. Trinko). „A ne tako! Dotakni se bolj nizko! Saj veš, da osli nosijo železo pod petami!“« Smejali smo se, da ni hotelo biti konca.

Kuškačeva. Pred kakimi petdesetimi leti so imeli v Kozici, pri Svetem Lenartu dobrega in brihtnega kaplana. Po znanem pregovoru »Ridendo castigat mores - v smehu graja napaka«, je znal posvariti, ne da bi se zameril. Bilo je leta 1911, velika suša je grozila posejanim njivam. Gospod je že opravil tridnevnico za dež, a dežja ni bilo še kaplje. Treba bo iti na božjo pot, so mu nasvetovali stari možje. Gospod kaplan jih je le pomiril, da naj še čakajo. Ljudem se je mudilo, ko so videli setev pešati vsak dan bolj. No, je dejal gospod, pojdemo pa na Goro molit. Jaz pa vem, da ni še čas. Ljudje so pa rekli: »Vi ste naš hlapec, morate nas ubogati!« Takšne besede mu niso bile nič všeč, a ni se mogel zoperstaviti volji ljudstva. No, v božjem ime-

nu gredo od doma že zgodaj zjutraj. Ko pridejo k svetišču, jih je gospod Anton Trušnjak, ki je bil takrat vodja, lepo sprejel in nagovoril. Nebo je bilo jasno in sonce je močno peklo, zato so se mudili še dolgo po maši. Okoli desete ure začnejo črni oblaki plavati sem in tja po nebu. Veseli in upcv polni ljudje se vrnejo domov z gospodom kaplanom. Hitro se spodrsnejo dol po Malinskah v Podutano in tja do Mjerse. Ko pridejo v Hrastovje je začelo grmeti, bliskati in kapljati. Po kratkem dežju se je nasulo toliko goste in debele toče, da je bil strah. Kmalu je bilo vse pokončano, žito poleggnjeno, sirak prepleznjen, vinjika vsa olupljena. Ljudje so dali vso krivdo gospodu, ker je molil prisiljeno in ne iz dobre volje. Ko je on zvedel, kaj se mrmra proti njemu, jim je prvo nedeljo potem dejal med pridigo: »Ali vam nisem dejal, da ni bilo še čas? Me niste ubogali, ste šli nadlegovat Boga, ko je v delu. On je začel komaj napravljati dež, ko ste ga šli dražiti z vašimi molitvami. Ste hoteli imeti na vso silo dež, in on vam je poslal blago šele surovo, takšno kot ga je imel pri roki. Prav vam je, naučite se za prihodnjic!« Gospodu je bilo ime Anton Guš, po domače Kuškac.

Cukerjeva. Pisal se je pravzaprav Janez Rukin, ljudje so mu pa dali ime: Cuker. Doma je bil iz Skrutovega. Umrl je v času druge svetovne vojne, star 76 let. Starši so ga poslali v videmsko semenišče z upanjem, da bo postal duhovnik. Živahni fantič pa ni maral discipline in je že po nižji gimnaziji stopil iz semenišča. Ostal pa je vedno dober prijatelj z duhovniki, posebno s č. g. Francem Skaunikom, župnikom v Šent Lartu, ki je bil njegov sošolec. Ob velikih praznikih ga je župnik vedno povabil na kosilo, kjer je Cuker marsikatero povedal.

Ob neki taki priložnosti je govoril čez mero in se je spustil v bogoslovne razprave, kjer pa ni bil doma. Župnik mu reče vpricho drugih gostov:

»Molči, molči, saj ne veš, kaj praviš!«

»Gospod,« je brž odgovoril Cuker, »oni se motijo, jaz vem več kot vi. Poslušajte in potem sodite vsi vi, kar vas je pri mizi. Jaz in gospod fajmošter sva bila skupaj v semenišču. Jaz sem se v treh letih vse naučil in so me poslali ven, njega so pa držali še devet let, predno je vse znal. Kdo je torej bolj brihtne glave, jaz ali on?«

Seveda, vse se je končalo v smehu.

Naša naselbina v Rusiji

Močnejše izseljevanje iz naših krajev se je začelo v drugi polovici prejšnjega stoletja, po priključitvi Benečije k Italiji. Najprej so naši ljudje hodili v bližnjo Avstrijo, kjer so se ob meji lahko sporazumeli s sosedi in rojaki istega jezika. Nekateri bolj pogumni se pa niso ustavili kot delavci ali potujoči kramarji le v Avstriji ali v Srednji Evropi, marveč so jo mahnili še bolj daleč.

Dva beneško-slovenska fanta sta prepoštovala vso južno Rusijo in sta prišla do Kavkaza in ustanovila tam prvo slovensko naselbino. Prvi je bil Matevž Rutar iz Brega; hodil je po svetu kot bruslač. Temu načinu potujočega obrtništva so po domače rekli »guzirati«. Beseda ima gotovo nemško poreklo iz »hausieren«, kar pomeni »od hiše do hiše hoditi«. Z Rutarjem je prišel v daljno rusko deželo tudi Matevž Primožič, ki je prodajal svete podobice. Obema našima rojakoma je bila dežela všeč, ozračje je bilo zdravo. Jezik sta kar brž povzela; saj trdijo nekateri jezikoslovci, da izvira rezijansko narečje iz ruščine. Pa naj bo to že kakorkoli,

Beneški Slovenci v Vladikavkazu

Matevž Primožič — pionir slovensko-beneške naselbine

naša dva fanta sta se kmalu sporazumela s tamkajšnjimi ljudmi in sta sklenila, da bo sta ostala pri njih. Kupila sta 150 hektarjev zemlje pri Vladikavkazu. Po sklenjeni kupčiji in nekaj let potem sta se vrnila v domovino po svoje neveste. Matevž Rutar se je poročil z vaščanko Marijo Jurman, Matevž Primožič je pa vzel za ženo Ano Terliker, po domače Kurteličevo iz Jagnjeda nad Podutano.

Prvo jedro beneško-slovenske naselbine v Kavkaziji je že nastalo. Oba Matevža sta poklicala v novo domovino še svoje sosede in sorodnike. Najprej sta se odzvala vabilu dva brata Kureliča. To sta bila Jožef z ženo Rozalijo, Košinovo iz Dolenjega Sevca, in Janez z ženo Lojzo Matelič, Drejetovo iz Jagnjeda. Za temi so se izselili tja še Jožef Kjačič, po domače Lukan iz Utane, s Terezijo Paravan ali Smonatovo iz Podutane; potem še Jožef Chiabai iz Grmeka in Andrej Sitaro iz Špetra. Ta dva sta bila še samska.

Matevž Rutar

Ā. s. Maruza

Primožič, ki je bil nekak vodja slovenske naselbine, jima je hotel preskrbeti domače neveste. Vrnil se je spet v rodne kraje, kjer je našel kar pet brhkih deklet, ki so hotele iti v Rusijo. Do meje je šlo gladko. Na ruski meji so pa nastale težave. Obmejni uradniki niso pustili ženskam, da bi stopile na ruska tla. Sumili so namreč, da Primožič kupčuje in prodaja dekleta. Komaj, komaj se mu je posrečilo dokazati, da pelje dekleta, svoje rojakinje, k njih zaročencem in sorodnikom v slovensko Kavkazijo.

Matevž Rutar je razdelil kupljeno zemljo med svoje rojake. Zgradili so si hiše in gospodarska poslopja in si složno pomagali. Tako je nastala nekaj kilometrov izven Vladikavkaza, danes Ordžonikidze, nova vas, slovensko našelje. Ker so pa prišli prvi prebivavci iz Italije, je vas dobila uradno ime Italijanski Hutar. Ta slovenski otok v slovanskem morju je imel sedem družin s sedemdesetimi osebami.

V vas so se potem priženili tudi drugi. Rozalija Mohorajeva se je poročila z Antonom Horakom, ki je prišel s Češke in se je v Rusiji — poslovenil.

Naša beneško-slovenska naselbina v Rusiji je po prvi svetovni vojni večkrat vzbu-

Vincenc Rutar

jala javno pozornost nase. Leta 1928 je obiskal naselbino italijanski konzul iz Odese dr. Vittafinci. Z nekaterimi družinami se je dal fotografirati, kot vidimo na priloženi sliki. Pod njo je še utisnjeno ime fotografa iz Vladikavkaza.

Zdaj pa Italijanskega Hutara ni več. Njegovi prebivavci so ga zapustili in žive raztreseni po Rusiji. Nekaj se jih je pa spet vrnilo v domače kraje, kjer vzbujajo njihovi

potomci pozornost in spoštovanje. Vincenc Rutar, eden izmed Matevževih sinov, je znan po vsej naši domačiji kot izreden čebelar. Že njegov oče mu je vcepil veselje in sposobnost do čebeloreje. Njegovi sestri Marija in Julija sta postali redovnici. Prva, s. Ma-

Č. s. Gilda

ruza, slovi kot velika cerkvena slikarica; druga, s. Gilda, pa se nahaja v Tangerju kot zdravniška pomočnica v mednarodni bolnišnici. V Kjačičevi-Lukanovi rodovini se odlikuje Cesare, ki je znan slikar v Trstu; njegova sestra Helena je pa pianistka v Vidmu. Iz Sitarjeve družine sta ostali dve potomki kar v Rusiji. To sta hči Evgenija in nečakinja Ljudmila, ki sta uradnici na italijanskem veleposlaništvu v Moskvi.

Tudi če se je ruska beneško-slovenska naselbina v vihri zgodovinskih dogodkov razpršila, pa še vedno pričajo njeni potomci, kako lepe sadove je doprinesla ruska kultura vcepljena na slovensko brihtnost.

Rezijanske ljudske pesmi

Posebno znatne zbirke rezijanskih ljudskih pesmi še nimamo, a jo bomo v kratkem dobili. Slovenska Matica pripravlja za proslavo svoje 100-letnice novo izdajo slovenskih pesmi, med katere bodo vključene tudi rezijanske, mnoge najbrž z notami. Urednik slovenskih ljudskih pesmi prof. Karel Štrekelj sicer ni imel na razpolago toliko rezi-

janskih ljudskih pesmi kot jih je danes zbranih, a imel jih je precej in jih je urejeval za izdajo. Do te ni prišlo, ker je Štrekelj prej umrl, leta 1900.

Prvi znani zbiravec rezijanskih ljudskih pesmi je bil Stanko Vraz, isti, ki se je potegoval za to, da bi Slovenci opustili svoj slovenski kulturni razvoj in da bi se priključili ilirizmu.

Stanko Vraz je spomladi l. 1841 obiskal severno-zahodno obrobje slovenskega jezikovnega prostora, zbirajoč ljudske pesmi. Obšel je Ziljsko dolino in prišel v Kanalsko. V Žabnicah se je spoznal z neko trgovsko družino, ki je bila iz Rezije. Gospodinja, častitljiva starica, mu je zapela neko rezijansko pesem, ki je vzbudila v njem željo, da obiše tudi Rezijo. Novcev pa je imel Vraz malo in v spisih pravi, da se je odločil za obisk Rezije, čeprav bi se moral »črez dan hraniti s travami in koreninicami ter si staviti pod noč kamen pod glavo.« Res je prišel v Rezijo, »med te dobre ljudi, ki me gledajo kot kakšno čudo; ne morejo namreč razumeti, kako jih more nekdo obiskati samo s tem namenom, da se uči njih preziranege jezika, njihovih pesmi in običajev.« Vraz je ostal v Reziji šest dni, od 9. do 15.

junija 1841. Vrnil se je v Kanalsko dolino in je v Trbižu zavil proti Kranjski gori. Sam pravi, kako se mu je godilo v Reziji: »Prvi dan je bil obupen, ker nisem nič razumel, ne od pesmi in ne od njih razgovorov. Drugi dan je bil že dan upanja, ker sem že začel nekaj razumevati besede in oblike. Tretji dan sem se radostno oddahnil, ker sem našel ključ v hodnike tega čudnega slovanškega narečja. Takoj sem sklenil, da ostanim še dva, tri dni.« — Pri zapisovanju mu je najbrž pomagal domačin župnik Odorico Buttolo (domača imena in priimki so takrat že bili poitalijančeni). Vraz je napravil tudi nekaj notnih zapisov rezijanskih pesmi. Žal, te note do sedaj niso znane.

Od Vrazove zbirke rezijanskih ljudskih pesmi je bil do sedaj objavljen le manjši del, in sicer v »Danici Ilirski« in pozneje ponatisnjen v zbranem delu Stanka Vraza. Predaleč bi vodilo razmotrivanje, zakaj ni bila objavljena celotna zbirka. Umljivo je, da je Vraz zapisal le manjši del rezijanskih ljudskih pesmi. Njegovo delo so nadaljevali drugi, med katerimi so najbolj znani Caf, Schoultz-Adaievska, Čeha Adolf Černy in dr. Karl Kadlec, zlasti pa Baudouin de Courtenay. Slednji, po rojstvu Poljak, a po duhu

bolj Rus, je izdal pred 60 leti v Leningradu rezijanski katekizem »Christijanskoe učilo« — ponatisnila ga je pozneje Katoliška knjigarna v Gorici — in več drugih razprav, tičočih se Rezije in ostale Beneške Slovenije. Celih 120 let po Vrazovem obisku v Reziji so se slovenski in italijanski etnografi združili v ekipo za proučevanje rezijanske folklore, to je za zbiranje običajev, pesmic, pravljic in podobnega. Najdelavnejši slovenski član te ekipe je prof. Milko Matičetov, pod imenom katerega se skriva odličen sin našega Krasa. Zbiranje je danes v toliko olajšano, ker so na razpolago magnetofoni, s katerimi se lahko ohrani melodija in živa beseda.

So naši zemlji

Oblica

Že v daljno starost sega nastanek naselij in vasi v dolinah pod Kolovratom in Matajurjem, koder prebivajo naši rojaki.

Med te spada tudi vas Oblica. Kje leži, povzemimo kar iz Trinkovega opisa. »Po poti iz Gorenjega Tarbija,« tako piše v »Guida delle Prealpi Giulie«, »prideš v četrto uri do zaselka Duge, 576 metrov visoko. Steza se tu odcepi in gre okoli gričastega izrastka, ki sega proti dolini. Še 25 minut in pod cesto ugledaš skupino hiš s šolo; to je Saligoj. Po strmi stezi navzgor, kakih pet minut hoda, leži Oblica na kopastem Obronku 548 metrov visoko, s širokim in krasnim razgledom. Pot pelje z Oblice še pol ure navzgor do Raven, na južnem pobočju Sv. Marije Magdalene, in ima 685 metrov višine. Na vrhu je stala starodavna cerkev, ki je dala ime tudi hribu. Danes se vidijo komaj še razvaline. Divje romantični so ti kraji med prepadi in skalovjem ter z vinogradi po brežinah.«

Prebivavci so se tod naselili že zelo zgo-

daj. Po mnenju zgodovinarja Paschinija so tod prebivali kristjani, in sicer Slovani, že v 8. stoletju. Že ime kraja Oblica kaže na domač izvor. Naglaševati se mora na prvem o. Óbla pa pomeni krogla, na primer zemeljska óbla. Óblast je okroglast ali kopast. Brežina, na kateri so prvotni prebivavci postavili svoje naselje, je tudi óblasta, kopašta. Narava kraja je torej dala naselbini ime, ne pa kaka »oblica repe«.

Starost kraja izpričuje tudi cerkvena sv. Miklavža iz 13. stoletja, ki je stala vrhu griča. Naselje je spadalo pod farno skupnost v Šent Lenartu. Kot kaplan se omenja v krstnih knjigah iz leta 1804 neki Mihael Saligoj (Šuligoj). V pravo kaplanijo pa je bila Óblica povzdignjena šele leta 1863. Šele pred sedmimi leti se je Oblica ločila od Šent Lenarta in je postala samostojna fara.

Številna ni, ker se tudi odtod ljudje močno izseljujejo. Leta 1912 so našteali okoli 635 duš. Leta 1936 tudi približno toliko. Razdeljeni so na zaselke: Saligoj, Podgora, Duge, Ravne in Oblica. Danes živi po teh vaseh okrog 550 ljudi. V resnici pa le na papirju, ker jih je več kot ena tretjina po svetu. Žalostna usoda naših lepih krajev in dobrih ljudi!

Brišče - Podbonesec

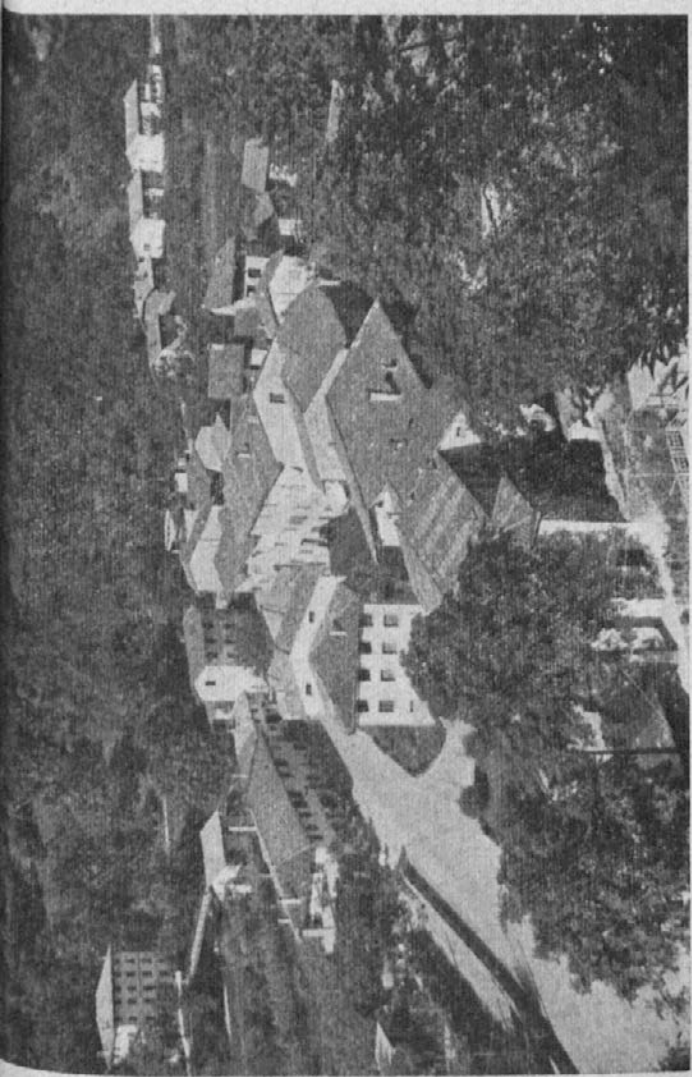
Neverjetno zanimivi kraji se stikajo v ozki Nadiški dolini, ki je bila in je deloma še glavna prometna žila iz Beneške Slovenije na drugo stran, v Soško dolino.

Tu leže večja naselja: Brišče, Podbonesec in Stupica. V prvem je farno središče s cerkvijo, drugo predstavlja trgovsko in neke vrste kulturno središče okraja, v tretjem pa je eden glavnih obmejnih prehodov iz videmske province v Jugoslavijo.

O Briščah govori že zgodovinar Pavel Dijakon v 9. stoletju v svoji *Historia Langobardorum* (Zgodovina Langobardov). V tem kraju so se prvič spopadli preseljujoči se Slovenci z vojsko langobardskega vojvode Vektarija leta 670. V starih zapiskih se bere Broxas za ime Brišče ali Brišč. Pod ložo na čedajskih mestnih vratih (Porta Brossana) se bere latinski napis:

*Non procul hinc Broxas
est in finibus Antri
qui nomen tibi Porta dedit
Broxana vetustum.*

Podbonesec

(Nedaleč odtod so Brišče na ozemlju Landarja, ki so tebi dale starinsko ime Porta Broxana.)

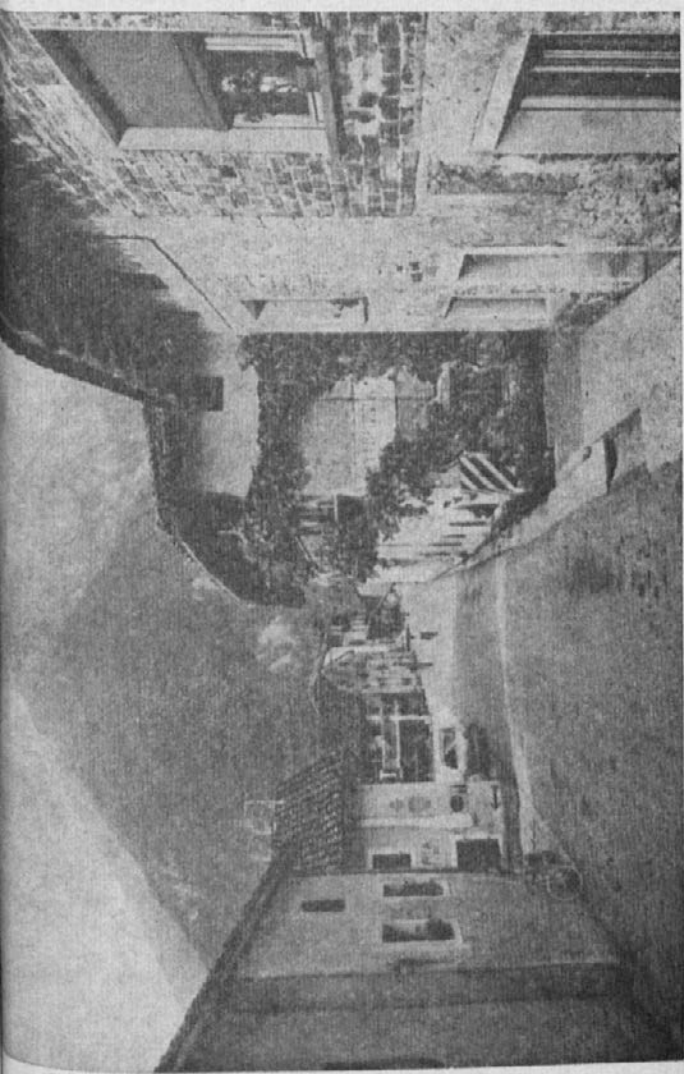
Rajni Kufolo, ki je z velikim zanimanjem raziskoval drobce domače zgodovine, meni, da je prišlo ime Brišče iz besede *borišče*, ker so se na tistem kraju večkrat spopadale sovražne čete.

Danes so Brišče bolj odmaknjen kraj v gorskem kotlu, kjer dela Nadiža vijugaste sipine. Hiše so se polepšale. Prebivavcev pa so našteli pri ljudskem štetju l. 1951 le 180, čeprav je obmejni prehod prinesel nekaj več življenja v dolino.

Važnejši je postal Podbonesec ali italijansko Pulfero ob stari cesti s Koroške v Furlanijo, po kateri so tovorili železo na jug. Ljudje izgovarjajo Podbuniesac. Zato je Podrecca izvajal, da pomeni to krajevno ime »podbolnišnico«. Pod kakšno neki? Še bolj drzno so nekateri tolmačili italijansko ime Pulfero iz pulfer ali smodnik, češ da je tod v mnogoterih bitkah res po njem smrdelo. Razlaga toponima Podbonesec je torej dvomljiva.

Res pa je, da stoji ob trgovski in strateški cesti. Po tej žili je prihajala v beneško

Stupica

republiko železna ruda. Kako važna je bila za Furlanijo, vidimo iz dejstva, da je ostalo v čedadjskem okolišu 2100 železarjev brez dela, ko so l. 1583 zaprli prehod skozi to sotesko.

Vojaško važnost je pa spoznal že Napoleon, ki je dal v francosko-avstrijski vojni leta 1806 navodila princu Evghenu Beauharnaisu. Naročil mu je, naj zapre sotesko pri Podbonescu in dežela bo zavarovana pred sovražnimi vdori. Vojaški prizvok imajo tudi krajevna imena: Tepenopuoje ali tepeno polje; Taborna iz tabor ali Parvahti, kjer je bila postavljena vojaška straža. Dosti zapiskov iz avstrijsko-francoskih vojn je zabeležil tudi Anton Bankič, šentlenartski župnik, ki je umrl leta 1888. »Dne 28. februarja 1797,« piše, »so se spopadli Francozi z avstrijskimi stražami pri Stupci. Na obeh straneh so našli 25 mrtvih. Dne 1. marca so Francozi opustošili župnijo Špeter Slovenov. Dne 20. aprila 1809 so udrli pri Stupci avstrijski vojaki in pregnali Napoleonove do Vidma.« Nasprotniki so se pomikali po tej važni dolini sem in tja za časa avstrijsko-italijanske vojne leta 1866. 27. julija tistega leta je 450 Piemontezov zasedlo Stupco. V začetku avgusta je pa začela avstrijska ofen-

ziva. Cesarski vojaki so zasedli Špeter, Čedad in Šentlenart. Ostali so pa le do jeseni. Prišlo je do plebiscita l. 1866, ko so se skoro vsi prebivavci izrekli za Italijo.

Msgr. Trinko opisuje v vodiču po Julijskih Predalpah tudi Stupco kot lepo, malo vas s čistimi hišami, ki se stiskajo med gorami in Nadižo.

Vsi ti kraji v ozki Nadiški dolini so trpeli potem v prvi svetovni vojni, ker so bili takoj za prvo vojno črto. Še dosti hujših dni so pa prestali ti kraji v drugi svetovni vojni, ko so se tod valile čete vseh mogočih uniform. Takrat je bil »gospuod nunac« edina opora trpečega ljudstva. Spomnimo se samo, kako je brzel župnik Birtig-Zdravko med krogami strojnih pušk v Podbonesec na nemško poveljstvo prosit za prebivavce v Mersinu, ki so bili obtoženi umora treh kozakov. Dolga vrsta drugih duhovnikov je še, ki so takrat izpostavili svoje življenje za nesrečne ljudi v tej romantični, a tudi tragični dolini.

Nekdanji živež

Še do polpreteklih časov je bila oprta proizvodnja beneško-slovenskih vasi na tri glavne temelje. To so bili: poljedelstvo, živinoreja in nabiralništvo.

Prav ta zadnji način je bil zelo značilen zlasti v Nadiški dolini, pa tudi drugod. Ljudje so nabirali jagode, zdravilna zelišča, najbolj pa kostanj ali burice. Našim rojakom ni služil samo za hrano, ampak tudi za prodajo ali še bolj za menjalno kupčijo. Kostanj so prodajali povečini za koruzno moko. Kostanjevi gozdovi so preraščali skoro vse beneško-slovenske bregove. Pokrajini so dajali ti košati in senčni gozdovi prav poseben značaj. Varovali so pa tudi zemljo pred odplakovanjem ali vodno erozijo in s tem koristili tudi za ohranitev plodne zemlje.

Poznali so več kot dvanajst vrst kostanja. Najbolj znane vrste so bili *maroni*, ki imajo velik plod. Za njimi *bogatci*, ker drevo bogato obrodi; potem zlato-rumeni *kobilčar*. Maronom so podobni *marjuci*. Značilni so *objaki*; ima prihaja menda iz objokovati, ker so ta kostanj jedli na dan vseh mrtvih. *Gorjuparji* so grenkasti, gorjupi. Druge vrste so še *čufarce*, *kitarji*, *lužarce* in *ranci*. Vsaka kostanjeva vrsta je imela svoje ime po obliki, bodicah ali po okusu. Za najbolj okusen kostanj so nekoč šteli tako imeno-

vane *purčinke*. Plod je majhen, sladek in kožica se rada olupi. Vse te vrste so seveda cepljene.

Kostanj dozoreva med septembrom in oktobrom. Pobiranje kostanja je pomenilo za Beneško Slovenijo neke vrste »bendimo« s svojskimi navadami kot v vinogradnih krajih ob trgatvi. Gospodar je moral najprej pripraviti late ali rakle za klatenje ježic. Lata pa mora biti taka, da ne poškoduje drevesa ali vej. Najboljše so iz jesenovega ali gabrovega lase. Ne smejo se kriviti in morajo biti lahke. Ko so jih olupili in obličili, to se pravi obrezali in stanjšali, so jih privezali na visoko vejo, spodaj pa so obesili težak kamen, da so se zravnale.

Ko je bil kostanj zrel, se je vsa družina odpravila s pripravljenim orodjem v gozd, kjer je imela svoj »lot« ali »tejo«. Moški so splezali na drevo in klatili z latami ježice ali »griče«. Pod drevesom so pa ženske in otroci pobirali izluščen kostanj ali »zrnje« v cajne in oprtnjake. Po klatenju so s posebnimi »kliščami« pobirali kostanj v ježicah ali »gričih« in ga stavili v »čajne«. Napol odprte ježice so potolkli z malimi grabljami, da se je zrnje izluščilo. Zaprte »griče« so pa znosili na kup, da so se »burje

zazdrejale« (dozorele). Prazne bodičaste olupke ali ježice so pozneje zažgali.

Doma so kostanj sušili na lesenem hodniku ali »lindi«, ponekod tudi na posebnih pletenih lesah okrog ognjišča.

Pred prodajo so kostanj odbrali in ga nosili po furlanskih vaseh v zameno za moko. Po navadi je šla mera za mero. Za dober kup so naši stari prodajali kostanj tudi na videmskem in čedajskem trgu. Nekoč so ga izvažali tudi po dva vlaka na teden na Ogrsko za rejo prašičev. Polagoma se je to poniževalno prekupčevanje opustilo. Kostanj so začeli prodajati na debelo in bolj za kremo.

Prenehala je pa tudi ta prodaja, ker se je začel kostanjev gozd po naših krajih krčiti iz dveh vzrokov. Več dobička kot kostanj-sad je namreč vrgel kostanjev les. Kupovale so ga tovarne čreslovine v Čedadu in tudi drugod. Posestniki so začeli sekati dobra debla tudi za les in celo za kurjavo. Gozda je vedno manj. Še pred enim rodom je segal od Rezije do Ježe; danes je ohranjen še v Nadiški dolini in ob njenih pritokih. Najlepši pa je okrog Zapotoka. Na žalost pa tudi tod hira. Napada ga v zadnjih dvajsetih letih posebna rja ali rak, proti ka-

teremu še niso našli pomoči. Pas kostanjevih gozdov v višini med 300 in 800 metri se vedno bolj stiska, ker se širi bolezen od spodaj in od zgoraj proti sredini pasu. Drevesa porjavijo in poginejo. Ponekod skušajo »teje« znova pogozditi, a kostanjev gozd, nekdanji ponos in hrana Beneške Slovenije, vendarle počasi izumira.

Beneška čečica

*Beneška čečica,
ko zala cvetica
na pragu stoji.*

*Je mlada in zdrava,
ko lepa narava;
se všečno drži.*

*Fantiče le gleda,
jih rada pošpega
in se veseli.*

*Če mat' jo pokrega,
deklina prisega,
da muhe lovi.*

Zdravko

Žalostni dogodki med prvo svetovno vojno

Letos obhajamo 50-letnico italijanske vojne napovedi v I. svetovni vojni 1915-1918. Ob tej obletnici je prav, da se spomnimo nekaterih naših ljudi, ki so postali žrtev tistih strašnih časov.

O tem piše nekaj tudi Peter Menis iz Buie v furlanskem koledarju »Stele di Nadal«. Vojna vihra je vršala preko naše dežele. Takrat so oblasti povsod vohale kaj sumljivega. Posebno so imeli na piki duhovnike, zlasti tiste, ki so molili in pridigali po slovensko. Znan je primer, ko je neki poročnik grozil kaplanu Janezu Slobe iz Topolova kar med službo božjo. Pa to je še malo, če pomislimo, kako so grdo gledali duhovnike. Dostikrat so imeli preiskave, ne samo v njih stanovanjih, ampak tudi v cerkvah. Nekateri gorečneži so brskali celo po tabernakljih, češ da so morda tam skrite kake bombe ali telefonski aparati. Gospod Alojz Clignon iz Gorenje vasi, Janez Krstnik Cruder iz Ronca in gospod Peter Cernota iz Ljes so bili aretirani in zaprti kot vohuni. V vojni je pač na žalost tako. Seveda, po-

tem so bili izpuščeni po posredovanju padovanskega škofa Alojzija Pelizza, domačina iz Fojde. Dokazal je, da so zaprti duhovniki popolnoma nedolžni.

Č. g. Peter Cernota je pa plačal z nenadno smrtjo. Ob izbruhu vojne je pastiroval v Ljesi. Večkrat je moral iti v trdi noči visoko v hribe s sv. popotnico. V temi si je svetil s preprosto laterno. Od daleč so straže videle brleti lučko in so mislile, da daje kdo sovražniku svetlobne znake. Ko je prišel župnik na smrt utrujen domov, so ga aretirali in odpeljali v Čedad. Tri mesece je čakal v zaporih na razpravo. Grozila mu je celo smrt in bi bil nemara tudi ustreljen, če ni posegel vmes škof in so uvidevnejši generali spoznali njegovo nedolžnost. Gospod se je vrnil med svoje ovčice, ves strt od prestanega strahu in trpljenja. Lučko, ki mu je svetila neštetokrat pri njegovih nočnih poteh k umirajočim, je obesil na žebelj v svoji delovni sobi. Pri sveti popotnici pa ga ni več spremljala. Srce je šestdesetletnemu gospodu ošibelo. Še isto noč, ko se je vrnil iz ječe prost domov, je prenehalo bítí. Bil je 25. avgusta 1915.

Našteli bi lahko še celo vrsto duhovnikov: Kufola, Cramara, Kjačiča, Cernoio in

druge, ki so delili gorje italijanskih vojakov na fronti. Zadostujejo pa že ti drobci, da vidimo, kakšen delež je doprineslo tudi beneško-slovensko ljudstvo in njegovi vodniki v prvi svetovni vojni.

Med našim ljudstvom krožijo ...

Kako je postal Košpac moder

Ne vem čemu so ga klicali Košpac, ali zaradi obuvala ali zastran trde glave. Znano mi je, da je to bilo njegovo ime. Mož je bil bardak, imel je samo tisto fardamano žilco, da se je vse življenje tožil. Ni bilo sobote, da ni parkošpal v Čedad in se ovijal okoli advokatov in sodnikov. Sodbe so mu pojedle ves denar in izpraznile hlev; vse štiri kravice je moral prodati za tožbe. Zastonj so mu dobri ljudje svetovali in mladi kaplan mu ponavljal, naj ne bo tako trmast. Besede prijateljev so padale ko bob v steno, Košpac se ni dal premotiti in je le naprej butal kot kaštrun v vrata. Ko je vse zapravil, ga je vprašal čedajski advokat, ali ima še kaj, da bi gonil naprej tožbo.

»Imam,« je rekel, »imam še malega kotaca.«

Advokat se je usmilil reveža in ga je naučil, kako naj se obnese pri tožbi. Rekel mu je: »Kadar te bo sodnik vprašal, ti izgovori te besede: „Piruli, Pirula“ in trikrat mahni z roko okoli nosa.«

To učenje se je zabilo v glavo Košpaca, kot tisti napis, ki se dobi na vratih sodišča: *La legge è uguale per tutti!*

Na sodnikovo vprašanje se je naš obtoženec ravnal, kakor so ga bili naučili. »Piruli, pirula« in neumno mahanje z roko so sodnika vrgli v naglo in hudo jezo. Pravica je Košpaca obsodila, da je neumen in mu je ukazala, naj hitro pobere svoje pete in naj se nikdar več ne prikaže na sodišče.

Košpac je ves v strahu frknil skozi vrata in pokošpal po strmih, kamenitih stopnicah na dvorišče. Njegov advokat je tekel za njim in ga je dobil zunaj visokega gradu. Poklical ga je in mu rekel: »Štiri šalame za moje delo!«

Košpac se obrne, upré oči v advokata in reče: »Piruli, pirula,« mahne z roko trikrat okoli nosa in zapusti Čedad. — Tisti dan je Košpac postal moder.

Kako je Zanet pozdravil zadnjikrat Katro

Zanet ni bil v mladosti slab fant; škoda, da se je zaljubil v malovredno Katro. Ta je pokrivala vse notranje hudobije in šibkosti z lepimi, novimi kijkljami. Ko jo je Zanet poročil, se ni zavedal, da je pripeljal v hišo najbolj strupeno kačo. Res, Zanetova hiša je zgubila ljubljeni mir in je postala dom kreganja in vsakdanje žalitve. Muzika zmerjanja je začela ob zori in je končala v trdi noči. Večkrat so tudi prijatelji podražili reveža Zaneta na hudoben način. Pohvalili so ženo, on pa je stiskal zobe in požiral sline, v srcu pa govoril: »Bog mi pomagaj potrpeti, ne želim nikomur tako hudobne žené.«

Če ne bi imel Zanet globoke vere in trdega potrpljenja, nevem, kaj bi se bilo zgodilo. Ljubi Bog ga ni zaupstil. Po dvaindvajsetih letih žena oboli in Katra je umrla.

Prišlo je rešenje, sonce miru se je spet pokazalo v Zanetovi hiši. Pogreba se je udeležilo številno ljudi. Vpričo vseh teh in tudi gospoda fajmoštra je Zanet zadnjikrat pozdravil mrtvo ženo in je te besede spustil iz ust:

»Katra, ti si na božji pravici, Bog te je že obsodil. Mislim pa, ne dobri Bog, ne hudobni zlodej ne bosta imela dvaindvajset let potrpljenja s teboj, kakor sem ga imel jaz v moji hiši.«

Ljudje so se zgrozili ob tej pridigi, fajmošter je zapel »Miserere« in Katro so nesli v jamo.

Te stari zlodej

Tam za svetim Jurijem leži gorska vasica. Nad njo počiva že štiristo let cerkvice, postavljena na čast svetemu Mihaelu. Na praznik arhangela, 29. septembra, prihaja številno ljudi od bližnjih vasi k pobožnosti. Mežnar je vsakikrat poslušal vernike, kako so godrnjali zaradi zlodja, ki je bil v starosti obrabil roge in rep. Podoba zlodeja je res zgubila ves strah in vso peklenko grdoto. Stala je kakor štor pod nogami svetega Mihaela. Zato je mežnar prepričal vaščane, da kupijo novega hudiča, ker stari je delal sramoto cerkvi in vasi.

Sklenili so in dali ukaz zažgati starega. Mežnar je zavohal, da v neki prodajalni pri

Vidmu kupujejo tudi stare reči. Skrivaj je spravil staro podobo zlodeja v vrečo in jo nese prodajat. Ne bom pravil, kako ga je peš nosil do Čedad, dostavim pa, da je pot dolga in vsaka malenkost človeka utruji. Nošnja je cerkvenca utrudila, bal se je reči: »Bog mi pomagaj!« Tudi ne: »Zlodej te nesi!«, ker je bil on gospodar zlodeja, ne zlodej njega.

Iz Čedad do Vidma je šlo gladko, trenin je vlekel mežnarja in hudiča. Ko je prišel do tiste prodajalne, se je predstavil gospodarju s tem govorom:

»Io portare diavolo, voi comprare.«

Kramar se je usmilil reveža in mu je vrgel nekaj denarja. Mežnar se je razveselil, ko je spravljal denar v galjof in je pomislil, kaj bo kupil za zlodejeve solde. In res, ko se je vrnil v Čedad, je kupil na trgu prašička; spravi ga v zlodejevo vrečo in se zadovoljen pobere domov. Po poti je govoril: »Bog mi daj srečo,« pa vest mu ni dala miru. Opominjala ga je: »Kupil si ga za zlodejeve novce!«

Prispel je na dom, pa že tisto noč je začel prašiček tako čudno kruliti, da mu je žena očitala in so vaščani govorili: »To je zlodejevo prase!« Muzika je le naprej šla,

vsakokrat so ljudje ponovili: »Zlodejevo prase!« Sreča, da ni bila nikomur znana ta kupčija. Neprestano očitanje je pa ranilo srce našega mežnarja. Da pomiri svojo vest, je sklenil in obljubil, da ko bodo kupovali novega zlodeja, bo on dal več denarja kot vsi vaščani skupaj.

Zlodejevo prase je rastlo, se debelilo. Ob času klanja je tehtalo več kot dva stota. Mežnar je izpolnil obljubo. Nekaj tednov potem se je pobral na Staro goro in tam je povprašal menihe, ali bi imeli naprodaj kako staro hudičevo podobo, zlodeja misleč.

Peklo je namreč našega cerkovnika pri mošnji in pri srcu, da je izpolnil obljubo in dal iz strahu ves izkupiček starega zlodeja za nakup novega. Zato je brdak pomislil, da imajo menihi kakega zlodeja odveč in ga bo on prodal in drugo prase kupil.

Menihi so pa mežnarja nagnali, da se na Stari gori svete podobe kupijo, ne pa stari zlodeji. Še teči je moral mežnar urnih krač navzdol!

Senosek

*Komaj zora vstaja,
senosek odhaja,
gre kosit travò
na visoko gorò.*

*Ne trudi ga hoja,
ne plaši se znoja,
po strmi stezi
on naglo hiti.*

*Ko travnik zagleda,
ne plaši ga zmeda;
on vzame oslò,
nabrusi kosò.*

*Travico zeleno,
lepo razcveteno,
na kupe zdaj spravlja
in v dol se odpravlja.*

Zdravko

Naš djelovac je povsod lepo sparjet

Teškua je življenje naših ljudi po svjetu. Sreča njih, de od mladih ljet so vajeni vsega potarpjeti in de od mladih ljet so se navadili teškega djela; zatuo povsod po svjetu so poznani kot pošteni in dobri djelovci. Seveda so tudi izjeme, ampa je rjedko, de je med njimi kak »barufantar« ali lump.

Tri vasnjani so ostali brez djela, zakì centrala v Švici, kjer so bli zaposleni, je bila končana. So šli gledat djelu v drugo miestu. Imprežar, h kateremu so se obarnili, jih z gardo manjero zapodi. Naši djeluci gredô v bar, de v pivi zaduše svojo slabo voljo. Za njimi stopi noter tudi imprežar, pri katerem so bli malo prjet. Jih sliše slovensko govoriti med sabo. Tedaj vstane od svojega stolà, se jim približa in jim reče:

»Ma vi ste Slovenci! Sem mislu, de ste iz dežele, kjer imajo previç radi nuože in premalo volje za djelat. Ne zamjertami. Pridite k meni, vse bomo uredili.«

In rjes, dobili so dobrò djelo in dobrò plaço, samuoker so slovensko govorili.

Človek, ki slovensko govori, je vreden vse časti, ker pripada ljudstvu, ki je že ubogo, ka ki nijema nič se naučiti od obednega družega.

PO SVETU

NAJVIŠJE GORE :

Everest - Chomo Lungma (v Aziji)	8848 m
K 2 (v Aziji)	8611 »
Kaschenjunga (v Aziji)	8585 »
Annapurna (v Aziji)	8078 »
Aconcagua (v Južni Ameriki)	6959 »
Mc Kinley (v Severni Ameriki)	6187 »
Kilimandžaro (v Afriki)	5895 »
Carstenz (na Novi Gvineji)	5030 »
Mt. Blanc (v Evropi)	4810 »
Markham (na Antarktiki)	4572 »
Kosciuszko (v Avstraliji)	2230 »

NAJGLOBJA MORJA :

Pacifični ocean (Filipinski jarek)	11.486 m
Atlantski ocean (pri Puerto Rico)	9199 »
Indijski ocean (pri otoku Javi)	7450 »

NAJDALJSE REKE :

Nil-Kagera (v Afriki)	6671 km
Mississippi-Missouri (v Sev. Ameriki)	6418 »
Amazonas-Ucayali (v Juž. Ameriki)	6280 »
Jangcekiang (na Kitajskem)	5552 »
Ob-Irtiš (v Sibiriji)	5300 »
Rio de la Plata - Paraná (v Juž. Ameriki)	4700 »

Mekong (v Vzh. Indiji)	4500 »
Amur (v vzh. Sibiriji)	4480 »
Kongo (v Afriki)	4200 »
Volga (v Rusiji)	3688 »
Murray-Darling (v Avstraliji)	3490 »
Donava (v Evropi)	2960 »
Bramaputra (v Indiji)	2900 »
Ganges (v Indiji)	2700 »
Zambezi (v Afriki)	2660 »
Ural (v Rusiji)	2534 »
Rio Negro (v Juž. Ameriki)	2050 »
Ren (v Evropi)	1326 »
Rodan (v Franciji)	812 »
Drava (v Jugoslaviji)	720 »
Pad (v Italiji)	652 »

NAJVEČJI OTOKI:

Grönland	2,130.800 km ²
Nova Gvineja	785.000 »
Borneo	734.000 »
Madagaskar	593.000 »
Baffin	512.000 »
Sumatra	420.000 »
Honshu (Japan)	226.500 »

OKROG EVROPE:

Vel. Britanija	217.775 km ²
Island	102.820 »

Irska	82.060 »
Spitzbergi (Svalbard)	39.500 »
Sicilija	24.426 »
Sardinija	23.813 »
Korzika	8.720 »
Kreta	8.222 »

NAJVEČJA JEZERA :

Kaspiško	423.000 km ²
Zgornje (v Sev. Ameriki)	82.700 »
Aralsko (v Aziji)	68.700 »
Viktorijino (v Afriki)	68.100 »
Huron (v Sev. Ameriki)	59.820 »
Michigan (v Sev. Ameriki)	58.240 »
Bajkalsko (v Sibiriji)	31.500 »

V EVROPI :

Ladoga (v Rusiji)	18.130 km ²
Onega (v Rusiji)	9.550 »
Väner (na Švedskem)	5.546 »
Ščerbakov (v Rusiji)	4.100 »
Balaton (na Ogrskem)	590 »
Zenevsko (v Švici)	580 »
Gardsko (v Italiji)	370 »
Skadarsko (v Jugoslaviji)	356 »

NAŠE GORE...

V KANINOVEM POGORJU:

Kanin	2592 m
Zljebac	2435 »
Sart	2324 »
Velika Baba	2162 »
Mala Baba	1978 »
Veliki vrh (Ostric)	1760 »
Skutnik	1720 »
Njeskica	1454 »
Strop (Kočjac)	1430 »
Kila	1421 »

V MATAJURJEVEM POGORJU:

Matajur (Baba)	1643 m
Kuk	1243 »
Kolovrat (Nagnoj)	1192 »
Glavica	1085 »
Sv. Martin	983 »
Škarje	976 »
Hum	917 »
Sljeme	865 »
Sv. Ivan	703 »
Sv. Marija Magdalena	677 »

Špik	661 »
Planjava	655 »
Staragora	617 »
Prješijska gora	453 »

OB ČAMPONU :

Čjampon	1709 m
Ambruž	1637 »
Lanež (Brješki rob)	1630 »
Veliki vrh	1626 »
Postoučic	1613 »
Mali vrh	1557 »
Kvarnan	1372 »
Ledine	879 »
Bernadija	863 »
Lesjena	784 »
Glavanjevica	546 »

OKOLI CUFIN :

Cufine	1094 m
Krnica	922 »
Jalovica (Sv. Jakob)	860 »
Kladje	852 »
Porčinj	793 »
Plajul	621 »

... IN VODE

V TILMENT SE IZLIVA:

Reziža ali rezijansko Bela, 21 km dolga. Izvira pod Kaninom-Babo in se izliva pri Rezijuti v Belo (Fella) in z njo v Tilment.

Venconaska in **Ozvenjak**, ki izvirata pod Kvarnarom.

V SOČO SE IZLIVAJO:

Učja ali Beli potok, 16 km dolg. Izvira pod sedlom Karnica in se izliva pri Žagi na bovški strani v Sočo.

Ter, dolg 66,5 km. Izvira pod Velikim Muzcem, v Sočo se izliva pri Villi Vicentini.

Njegovi desni pritoki so 7 km dolga Vedrovnica izpod Čampona.

Desni večji pritok je Karnahta (Carnappo), ki izvira pod Jalovcem in se po 15 km dolgem toku izliva v Ter pri Torlanu. Karnahta ima daljša pritoka Lanjo in Gorjanko.

Melina, dolga 10 km. Izvira pod Subibidom. Pri Remanzaku se zgubi v prodna tla. Melina sama ima precej pritokov: Jelar z leve strani, Bistra (Chiarò) z Zeljeso. Z desne pa Brjeh (Grivò) izpod Ivanca.

Nadiža, izvira pod orjaškim Jalovcem. Pri dotoku potoka Bončica pod Brezjami dobi ime Nediža. Do potoka Legrade teče 7 km daleč po meji med Italijo in jugoslavijo. Tu zavije okoli Mije in teče 12 km daleč do Robiča ter stopi pri Suhem zopet na italijanska tla.

Levi pritoki so Arbeč (Erbezzo) izpod Gorenjega Tarbija, dolg 13 km. V tega se izlivata Rijeka — Kozica in 13 km dolga Namorna izpod Matajurja.

Idrija, izvira pod Slemenom. Teče kot mejna reka do Golobrda pri Merniku; pri Rutarjih se prelije v furlansko ravnino in se izliva v Ter.

Koren ali Bistri potok izvira pod Planjavo blizu Staregore. Teče večinoma po ravnini in se izliva v Ter.

SLOVO IN POZDRAV

Pred Vami je 11. letnik Trinkovega koledarja. Enajst let že spremlja življenje in delo, bridkosti in radosti tega najbolj zapadnega koščka slovenske zemlje, kateremu sta Trinkova misel in delo vtisnila neminljiv pečat. V njegovem duhu in po njegovem testamentu hoče naš koledar prikazati beneško-slovensko zemljo in njene ljudi.

V njih borbi za obstanek na rodni zemlji jih skuša bodriti in tolažiti, voditi po pravi poti ter jim vlivati poguma.

V prejšnjem letu se je po naši mali domačiji pripetilo marsikaj zanimivega, dobrega in slabega. Eno pa mora kolednik poudariti in to je, da se je med našimi rojaki poglobila ljubezen do materinega jezika in do rodne zemlje, kakor naročuje Trinko v svojem testamentu. Naj bi v letu 1965 njegove besede še bolj dozorele!

K A Z A L O

	Stran
Leto 1965	4
Mesečni koledar	8
Iz Trinkove zapuščine	32
Pripombe	36
Dva poeta	38
V Reziji pred 400 leti	48
Nekdanja samouprava	57
Slavja in smrti	62
Spisi o Ivanu Trinku	68
Trinkova oporoka	71
Sveto sporočilo	72
Pravljica iz Marsina	74
Humoreske	76
Naša naselbina v Rusiji	80
Rezijanske ljudske pesmi	88

	Stran
Po naši zemlji	92
Oblica	92
Brišče	94
Nekdanji živež	99
Beneška čečica	103
žalostni dogodki med prvo svetovno vojno	104
Kako je postal Košpac moder	106
Kako je Zanet pozdravil Katro	108
Te stari zlodej	109
Senosek	112
Naš djelovac je povsod lepo sparjet	113
Po svetu	114
Naše gore	117
. . . in vode	119
Slovo in pozdrav	121

Urejuje prof. Rado Bednarik

uff. sup.

s

TRINKOV koledar

inv.št:

4908